

MICHAŁ BARTOSZAK (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN, Poznań)
<https://orcid.org/0000-0003-3483-8306>

Studenci z Poznania w latach 1490-1505 Pochodzenie społeczne i kariery*

Zarys treści: Artykuł podejmuje zagadnienie studiów 48 synów mieszczan poznańskich immatrykulowanych na różnych uniwersytetach w latach 1490-1505. Analizowane jest pochodzenie społeczne tej grupy – stratyfikacja przeprowadzona jest podług zawodu i zamożności ojców oraz ich udziału w sprawowaniu władzy w mieście. Potem następuje próba analizy roli wykształcenia uniwersyteckiego w zabiegach o awans do elit rządzących miastem. Załączony katalog zawiera biogramy 48 studentów z dokładnymi informacjami o ich rodzinach i biegu życia.

Abstract: The paper discusses the studies of 48 sons of burghers from Poznań, matriculated at various universities during the years 1490-1505. The analyses cover their social standing – the stratification is based on the professions and wealth of their fathers and their participation in the municipal governing bodies. Next comes the analysis of the role of university education in advancing to the elites ruling the city. The attached catalogue contains biographic sketches of 48 students with details of their families and further careers.

Słowa kluczowe: średniowiecze, Poznań, historia uniwersytetu, historia społeczna, socjologia edukacji

Keywords: Middle Ages, Poznań, history of universities, social history, sociology of education

Badania nad studentami średniowiecznych uniwersytetów cieszą się znaczną popularnością. Wiele pisali o tym badacze niemieccy, zwłaszcza Peter Moraw i Rainer Christoph Schwinges¹, którzy w studiach nad dziejami średniowiecznych uniwersytetów zainicjowali nurt badań społecznych. Badania te, początkowo mające głównie wymiar statystyczny, kierowane są teraz przeważnie w stronę identyfikacji poszczególnych studentów i pogłębionego rozpoznania roli edukacji uniwersyteckiej w życiu społeczeństwa. Bada się w ten sposób studentów pochodzących z wybranych miast²,

* Artykuł powstał w związku z pracą nad rozprawą doktorską przygotowywaną pod kierunkiem prof. Tomasza Jurka w Szkole Doktorskiej Anthropos IPAN. Wykaz stosowanych w artykule skrótów podaję we wstępie do Katalogu (s. 139-140).

¹ P. M o r a w, Zur Sozialgeschichte der deutschen Universität im späten Mittelalter, Gießener Universitätsblätter 8, 1975, s. 44-60; R. C h w i n g e s, Deutsche Universitätsbesucher im 14. und 15. Jahrhundert: Studien zur Sozialgeschichte des Alten Reiches, Stuttgart 1986.

² Przegląd badań: A. S e m b d n e r, Stadt und Universität Leipzig im späten Mittelalter, Leipzig 2010 (Beiträge zur Leipziger Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte B 17), s. 17-19.

studiujących synów szlacheckich³ oraz uczonych czynnych w aparacie władzy monarchy⁴. W Europie Środkowej podobne prace – choć wyraźnie mniej intensywnie – podejmują także historycy z Czech⁵ i obszaru dawnego Królestwa Węgier⁶. Podobnie do tych ostatnich przedstawiają się badania polskie. Ich rekapitulacji dokonali niedawno Krzysztof Ożóg i Maciej Zdanek⁷, co zwalania nas ze szczegółowego relacjonowania postępów i kierunków dotychczasowych prac. Długą tradycję mają poszukiwania Polaków studiujących w ośrodkach zagranicznych, zwłaszcza w Pradze⁸ i Italii (głównie w Bolonii, Padwie, Ferrarze i Rzymie)⁹, w mniejszej zaś mierze na uniwersytetach niemieckich¹⁰, dla dalszych nie wychodząc natomiast poza

Studentami z miast szerzej zajmowali się: R. Häfelle, *Die Studenten der Städte Nördlingen, Kitzingen, Mindelheim und Wunsiedel bis 1580. Studium, Berufe und soziale Herkunft*, t. I-II, Trier 1988 (Trierer historische Forschungen 13); T. Schönauer, *Die Studenten aus Ingolstadt zwischen 1392 und 1600. Eine sozial-statistische Studie*, cz. 1, *Sammelblatt des Historischen Vereins Ingolstadt* 115, 2006, s. 204-285; cz. 2, tamże 116, 2007, s. 85-189; D. Sheffler, *Schools and schooling in late medieval Germany: Regensburg, 1250-1500*, Leiden 2008, rozdz. IV; U. Bütschli, *Von *stattkelber* oder *gelerten und wysen* – Die Berner Gelehrtenwelt des Spätmittelalters im Repertorium Academicum Germanicum (RAG)*, w: *Person und Wissen. Bilanz und Perspektiven*, Zürich 2022 (Repertorium Academicum Germanicum Forschungen 4), s. 59-85.

³ Zob. F. Münich, *Der sächsische Adel an den Universitäten Europas. Universitätsbesuch, Studienalltag und Lebenswege in Spätmittelalter und beginnender Frühneuzeit*, t. I, Stuttgart 2020, s. 22-35.

⁴ Ostatnio np. S. Andersen, *In fürstlichem Auftrag: die gelehrten Räte der Kurfürsten von Brandenburg aus dem Hause Hohenzollern im 15. Jahrhundert*, Göttingen-Bristol 2017.

⁵ Zob. H. Pátková, *Stadt und Universität in spätmittelalterlichen Böhmen. Prosopographische Untersuchungen*, w: *Universitätsstudium und Gesellschaft in Mitteleuropa vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, Kraków 2017, s. 25-31. O studiach mieszczan obszernie pisał niedawno J. Stočes, *Pilsna medii aevi docta / Vzdělanostní elity středověké Plzně*, t. I: *Od založení města do husitských válek*, Plzeň 2015.

⁶ B. Kelényi, *Hungarian academia peregrinatio in the Middle Ages (1100-1525)*, w: *Universitätsstudium (jak w przyp. 5)*, s. 139-166; te j z e, *Students from the medieval Hungarian Kingdom at Italian universities. Initial stage of researches [!]: sources and possibilities*, w: *Crossing borders: insights into the cultural and intellectual history of Transylvania (1848-1948)*, Cluj-Napoca-Gatineau 2016, s. 41-43. Warta uwagi jest książka I. Caproș, *Students from Košice at Foreign Universities Before and During the Reformation Period in the Town*, Kiel 2013, w której autorka zebrała i poddała analizie prawie 300 studentów do 1660 r., jednakże stopień wykorzystania źródeł miejskich i rozpoznania osób pozostaje bardzo znikomy.

⁷ K. Ożóg, M. Zdanek, *Forschungsstand der Prosopographie zur mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Krakauer Universität*, w: *Universitätsstudium (jak w przyp. 5)*, s. 67-90; M. Zdanek, *Edycje ksiąg urzędowych Uniwersytetu Krakowskiego – dzieło na nowo podjęte*, w: *Éditiones sine fine*, t. I, Toruń 2017, s. 67-89; K. Ożóg, *Polska historiografia uniwersytecka w rytmie jubileuszy. Uwagi o badaniach nad staropolskimi dziejami Uniwersytetu Krakowskiego*, *Historyka. Studia Metodologiczne* 49, 2019, s. 361-380.

⁸ R.T. Tomczak, *Kontakty edukacyjne Polaków z uniwersytetami praskimi w okresie średniowiecza. Studium prozopograficzne*, Poznań 2020, s. 9-11 (stan badań).

⁹ A. Horeczy, *Recepcja włoskiej kultury intelektualnej w krakowskim środowisku uniwersyteckim w drugiej połowie XIV i w pierwszej połowie XV wieku*, Warszawa 2021, s. 19-25, gdzie zebrana dalsza literatura.

¹⁰ Np. S. Tomkowiak, *Metrica nec non Liber Nationis Polonicae Universitatis Lipsiensis ab anno 1409 usque ad 1600*, Kraków 1881; P. Czaplowski, *Polacy na studiach w Ingolstacie*,

wstępny rekonesans¹¹. Mimo dużego nakładu włożonego wysiłku, prace te z reguły zestawiają jedynie studiujących Polaków, rzadko podejmując się natomiast głębszej problematyki i analizy zjawiska. Podobny stan prezentują badania nad studentami jedynej wówczas polskiej wszechnicy w Krakowie. Dysponujemy analizami frekwencji i obszarów rekrutacji, zarówno dla całej zbiorowości studenckiej¹², jak i w skali wybranych regionów¹³ czy grup społecznych¹⁴. Szczególnie ważna jest tu niedawna monografia Krzysztofa Borody¹⁵, w świetle której wyraźnie rysuje się ogólny kształt i dynamika zbiorowości studentów oraz ich pochodzenie geograficzne. Istotne jest również nakreślenie profilu społecznego studentów, które musiało się jednak ograniczać do generalistów. Konieczne są dalsze, bardziej szczegółowe analizy prozopograficzne, które jednak z natury rzeczy dokonywane być muszą w odniesieniu do węższych grup, co pozwoli na dokładniejszą identyfikację społeczną. Rozpoznanie takie w dotychczasowych badaniach dokonuje się dwiema drogami. Pierwszą wyznaczają obserwacje późniejszych karier studentów, dokonywane w związku z badaniami nad różnymi środowiskami elitarnymi, w których ważne jest zawsze pytanie o wykształcenie, czy to kleru katedralnego¹⁶,

Poznań 1914; H. B a r y c z, Wiedeń a Polska w epoce renesansu i reformacji, Przegląd Zachodni 1953, nr 11/12, o średniowieczu s. 716-730. Wędrowki do niemieckich uniwersytetów obserwuje się zwłaszcza w przypadku mieszczan pruskich – zob. np. T. B o r a w s k a, Życie umysłowe na Warmii w czasach Mikołaja Kopernika, Toruń 1996, s. 78-91.

¹¹ Np. A. G i e y s z t o r, Mistrzowie polscy Uniwersytetu Paryskiego w XIV i XV wieku, w: *Wiek średni. Medium aevum. Prace ofiarowane Tadeuszowi Manteufflowi w 60. rocznicę urodzin*, Warszawa 1962, s. 213-225; S.A. S r o k a, Mikołaj z Tuchowa. Zapomniany astronom i lekarz z XV wieku oraz jego europejskie peregrynacje, *Roczniki Historyczne* 86, 2020, s. 180-183.

¹² A. K a r b o w i a k, Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/34-1509/10, *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce* 12, 1910, s. 1-82; I. K a n i e w s k a, Młodzież Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1510-1560, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, Kraków 1964, s. 1-86.

¹³ Np. A. F a s t n a c h t, Pochodzenie społeczne studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego z diecezji przemyskiej w latach 1400-1642, *Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* 5, 1957, s. 195-232; J. K r z y ż a n i a k o w a, Wielkopole na Uniwersytecie Krakowskim w pierwszej połowie XV wieku, w: *Munera Posnaniensis. Księga pamiątkowa UAM dla uczczenia 600-lecia założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Poznań 1965, s. 59-109; T.M. T r a j d o s, Spiszacy na Akademii Krakowskiej w XV w., w: *Społeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. IV, Warszawa 1990, s. 296-357.

¹⁴ B. K ü r b i s, Mieszczanie na Uniwersytecie Jagiellońskim i ich udział w kształtowaniu świadomości narodowej w XV w., w: *Ze studiów nad literaturą staropolską*, Wrocław 1957 (*Studia staropolskie* 5), s. 7-78; A. G ą s i o r o w s k i, O mieszczanach studiujących na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku, w: *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 2000, s. 653-663; o studiujących synach szlacheckich np. S. S z y b k o w s k i, *Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu (1370-1501)*, Gdańsk 2006, s. 129-130.

¹⁵ K. B o r o d a, *Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w późnym średniowieczu*, Kraków 2010.

¹⁶ Np. A. R a d z i m i ń s k i, Duchowieństwo kapituł katedralnych w Polsce XIV i XV w. na tle porównawczym, Toruń 1995, s. 142-152; P. D e m b i ń s k i, Wykształcenie prałatów i kanoników poznańskiej kapituły katedralnej schyłku wieków średnich, w: *Fontes et historia. Prace dedykowane Antoniemu Gąsiorowskiemu*, Warszawa-Poznań 2007, s. 31-68.

zakonników¹⁷, melioratu miejskiego¹⁸, czy też osób pozostających na służbie monarchy¹⁹. Drugą ścieżką jest analiza studentów o wspólnym rodowodzie społecznym, najczęściej pochodzących z wybranego miasta. Badania takie mają już swoją tradycję²⁰, a zyskały na popularności po ponownym wydaniu najstarszych metryk krakowskiego uniwersytetu, zaopatrzonym w obszerne indeksy²¹. Ostatnie lata przynoszą zatem przyrost studiów o studentach z różnych miast, w postaci zarówno osobnych artykułów²², jak i fragmentów w monografiach poszczególnych ośrodków²³. Słusznie jednak cytowani K. Ożóg i M. Zdanek wskazują na częstą powierzchowność tych prac w zakresie interpretacji i kontekstualizacji zagadnienia, a także ograniczanie się do samych źródeł uniwersyteckich, co powoduje kłopoty z identyfikacją i słabe rozpoznanie poszczególnych osób. Nadzieje na poprawę tej sytuacji i zarazem lepsze zrozumienie społecznych funkcji uniwersytetów autorzy ci widzą w zdecydowanym rozszerzeniu zasobu wykorzystywanych źródeł, co musi oczywiście skutkować obraniem za przedmiot analizy niewielkiej grupy studentów o wspólnym środowisku rodzinnym czy zawodowym²⁴.

Niniejsze studium stanowi próbę realizacji tych postulatów. Obiektem obserwacji będą studenci z Poznania z lat 1490-1505. Za wyborem tego miasta przemawia jego spora w warunkach polskich wielkość i znaczenie, duże zróżnicowanie struktury społecznej, a wreszcie stosunkowo bogaty zespół źródeł miejskich. Mimo czynionych prób, poznańscy studenci nie byli dotąd obiektem systematycznych

¹⁷ Np. K. Kaczmarek, *Studia uniwersyteckie cystersów z ziem polskich w okresie średniowiecza*, Poznań 2002.

¹⁸ Np. A. Gąsiorowski, *Członkowie władz Kalisza w pierwszej połowie XV wieku*, *Rocznik Kaliski* 18, 1985, s. 49-51; J. Zdrénka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342-1525*, Toruń 1992, s. 151-153; E. Grin-Piszczek, *Elita władzy miasta Przemysła od XIV do początku XVII wieku*, *Przemysł* 2019, s. 169-177.

¹⁹ K. Ożóg, *Uczeni w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły (1384-1434)*, Kraków 2004, s. 11-12, gdzie zestawienie starszych badań.

²⁰ Np. R. Ruciński, *Studia uniwersyteckie mieszczan wielkich miast pruskich w średniowieczu*, *Klio* 10, 2008, nr 1, s. 31-79; A. Soltan, *Warszawianie na Uniwersytecie Krakowskim w latach 1400-1642*, w: *Warszawa XVI-XVII wieku*, z. 1, Warszawa 1974 (*Studia Warszawskie* 20), s. 9-63.

²¹ *KrakM* (2004); *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509-1551*: Biblioteka Jagiellońska rkp. 259, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, przy współpracy R. Grzesika, Kraków 2010; *KrakProm* (2011).

²² Ostatnio np. T. Borańska, *Studia uniwersyteckie młodzieży grudziądzkiej w średniowieczu i u progu czasów nowożytnych (XIV-XVI wiek)*, *Rocznik Grudziądzki* 20, 2012, s. 43-65; R. Lolo, *Pułtuszczenie w Akademii Krakowskiej do 1526 r., czyli uwagi o poziomie edukacji w późnośredniowiecznym Pułtusku*, *Studia Mazowieckie* 17 (21), 2022, s. 111-122; B. Mójko, *Young Burghers from Gdańsk at European Universities in the Late Middle Ages. Research Exploration*, w: *Středověká univerzita vzdělanost*, Praha 2017 (*Colloquia mediaevalia Pragensia* 18), s. 135-168.

²³ Np. A. Kozak, *Pleszew w późnym średniowieczu i u progu epoki nowożytnej (koniec XIV – początek XVI wieku)*, Poznań 2020, s. 110, 175-181; J. Sobczyński, *Oświata i medycyna*, w: *Civitas Konin. Dzieje miasta i starostwa do schyłku XVIII w.*, cz. 1, Konin 2011, s. 294-295; Z. Wielgosz, *Życie umysłowe oraz kultura późnego średniowiecza i renesansu*, w: *Historia Kościana*, t. I, Kościan 2005, s. 217-224.

²⁴ K. Ożóg, M. Zdanek, *Forschungsstand*, s. 83.

badań²⁵. Wybrany wycinek chronologiczny ma charakter przede wszystkim sondażowy. Pozwala wyodrębnić grupę wystarczająco reprezentatywną dla analizy, aczkolwiek jest zbyt krótki dla uchwycenia dokonujących się przemian. Stanowi natomiast dobry punkt obserwacyjny dla śledzenia wzajemnego oddziaływania różnych czynników: wzrostu dostępności i popularności wyższych studiów²⁶, rozwoju ekonomicznego miasta, za czym szło postępujące rozwarstwienie jego ludności²⁷, normatywna marginalizacja całego stanu mieszczańskiego, a wreszcie poszerzenie zakresu znajomości pisma w społeczeństwie i profesjonalizacji jego użycia. W artykule przyglądam się pochodzeniu społecznemu studentów, czyli umieszczam ich rodziny w strukturze społecznej średniowiecznego Poznania. Różnicowanie przeprowadzam – zgodnie z charakterem dostępnych źródeł – według zawodu, majątku i udziału w sprawowaniu władzy w mieście²⁸. Pierwszy etap stanowiło stworzenie listy studiujących poznaniaków. Ustaliłem ją w oparciu o dostępne edycje metryk i ksiąg promocji poszczególnych uniwersytetów, a dla uczelni zachodniej Europy wspomagałem się istniejącymi już zestawieniami polskich studentów²⁹. Uwzględniałem wyłącznie synów mieszczan poznańskich, którzy z Poznania wyruszyli na studia. Poza kręgiem zainteresowań pozostawiłem natomiast piszących się z Poznania duchownych i zakonników (których pochodzenie trudno jest określić), a także niewątpliwego szlachcica Hieronima Rozdrażewskiego (przyszłego kasztelana przemęckiego), który przedstawił się w Lipsku (1498) jako pochodzący *de Posnonia*³⁰. Tak wyłonione osoby starałem się następnie osadzić w poznańskim środowisku, złączyć ich z konkretnymi rodzinami. Korzystałem tu głównie z systematycznie eksplorowanych ksiąg rady i ławy miasta Poznania³¹,

²⁵ Listę studentów starała się zestawić M. Su s, *Studia uniwersyteckie Poznańczyków w XV i XVI wieku*, *Kronika Miasta Poznania* 1950, nr 1, s. 16-37, nr 2, s. 121-141; jedynie w streszczeniu znane są wyniki badań J. Wiesiołowskiego, *Studenci poznańscy w XIV i XV wieku*, *Sprawozdania PTPN*, Wydział Historii i Nauk Społecznych, nr 93, 1975, s. 70-72; ostatnio zob. popularny tekst T. J u r k a, *Z Poznania w świat i z powrotem. Poznańscy studenci w średniowieczu*, *Kronika Miasta Poznania* 2020, nr 2, s. 11-39.

²⁶ Wzrost ten jest obserwowany w całej Europie Środkowej (K. B o r o d a, *Studenci*, s. 52-95; R.Ch. S c h w i n g e s, *Deutsche Universitätsbesucher*, s. 29-37), choć wśród Niemców traci impet pod koniec XV w. Na przełomie XV i XVI w. nastąpił wzrost dostępności studiów akademickich w skali regionalnej: do założonych znacznie wcześniej uczelni w Krakowie, Wiedniu czy Lipsku doszły wtedy nowe, prężne ośrodki: w 1502 Wittenberga, a w 1506 r. Frankfurt nad Odrą (F. M ü n n i c h, *Der sächsische Adel*, s. 150).

²⁷ A. G ą s i o r o w s k i, *Rzemiosło i handel*, w: *Dzieje Poznania do roku 1793*, t. I, cz. 1, Warszawa-Poznań 1988, s. 269-284; J. Wiesiołowski, *Socjotopografia późnośredniowiecznego Poznania*, wyd. 2, Poznań 1997, s. 14-25.

²⁸ Są to najczęściej stosowane tzw. cechy mierzalne różnicowania społecznego (B. S z a c k a, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003, s. 285-294).

²⁹ KrakM; KrakProm; LipskM; IngolstadtM; MontpellierM. Przejrzałem także metryki uniwersytetów w Bazylei, Erfurcie, Fryburgu, Gryfii, Heidelbergu, Kolonii, Louvain, Rostocku, Trewirze, Tybindze, Wiedniu i Wittenberdze – w interesujących mnie latach nie znajdując tam jednak poznaniaków.

³⁰ LipskM s. 379; zob. A. G ą s i o r o w s k i, *Rozdrażewski Hieronim*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXXII (1989-1991), s. 354-355.

³¹ Wydane Akta radzieckie poznańskie, wyd. K. Kaczmarczyk, t. I-III, Poznań 1925-1948, obejmują lata 1430-1506. Samodzielnie skopiowałem kolejny tom z lat 1507-1525 (AmP I 5).

wiele zyskując jednak także z przygodnych znalezisk w innych źródłach (w tym w księgach zeznań świadków w poznańskich aktach konsystorskich). Biogramy zbudowałem przy wsparciu metod genealogicznych – w przypadku braku bezpośrednich dowodów filiacji za syna uznawałem osobę przejmującą zawód lub nazwisko oraz nieruchomości w mieście. Wyniki tych poszukiwań zbiera katalog poznańskich studentów (umieszczony na końcu artykułu). Zgromadzone tam dane stały się podstawą dla dokonywanych w samym tekście analiz ilościowych. Po ich pokazaniu przedstawiam próbę ich wyjaśnienia i interpretacji.

W latach 1490-1505 studia podjęło 48 poznaniaków, najliczniej w Krakowie (40 immatrykulowanych – w katalogu nr 1-11, 13, 17, 18, 20-28, 30, 32-34, 37-48) oraz Lipsku (12 osób – nr 10, 12, 14-16, 19, 22, 29, 31, 35, 36, 41). Dalej podróżowano rzadko: Leonard Helt pobierał naukę w Ingolstadt i Montpellier (nr 22), z kolei Andrzej Grodzicki (nr 2) doktorat medycyny uzyskał prawdopodobnie w Bolonii (obaj przedtem byli w Krakowie). Migracje między dwoma najpopularniejszymi ośrodkami były wyjątkowe – mamy zaledwie trzy takie przypadki: dwóch studentów przeniosło się z Lipska do Krakowa (nr 22, 41), jeden zaś tylko odwrotnie, z Krakowa do Lipska (nr 10). Poznaniacy dość pilnie finalizowali naukę stopniami naukowymi: był jeden doktor teologii (nr 41), jeden bakałarz teologii (nr 42), trzech doktorów medycyny (nr 2, 5, 10), trzech magistrów sztuk (nr 21, 22, 39), sześciu poprzestało zaś na bakalaureacie sztuk (nr 6, 13 lub 17, 18, 25, 27, 28). W sumie mamy 14 graduatów, co stanowi 29% całej grupy studiujących. Jest to wartość ponadprzeciętna³². Studia rozpoczynano niewątpliwie w młodym wieku³³. Wiadomo, że jako siedemnastolatek studentem został Jakub Świetlik (późniejszy doktor medycyny, nr 10), młodzieńcem (*iuvenis*) w roku immatrykulacji nazywano Jana Gracza (nr 14), Jakub Kliza na 6 lat przed podjęciem studiów był jeszcze niepełnoletni (nr 9), a z kolei Franciszek syn Wojciecha lata sprawne osiągnął dopiero u progu studiów (nr 7).

Wśród studentów prym wyraźnie wiedli młodzieńcy, których ojcowie wykonywali najbardziej prestiżowe zawody późnośredniowiecznego miasta³⁴. W rozpoznawanej grupie nie potrafiłem ustalić profesji ojców pięciu osób, przy dwóch ustalenia oparłem

Z ksiąg ławniczych korzystałem za pośrednictwem ekscerptów wykonanych przez Jacka Wiesiołowskiego (przechowywanych w Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, rkp. 1545), których cyfrowa kopia znajduje się w posiadaniu poznańskiej pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Instytut Historii im. T. Manteuffla PAN; wykorzystałem tomy z lat 1460-1497, a do tego sam skopiowałem dwa kolejne z lat 1497-1531 (AmP I 299-300).

³² A. Gąsiorowski, O mieszczanach, s. 658, odsetek graduatów wśród mieszczan studiujących w Krakowie oblicza na ok. 20%.

³³ R.Ch. Schwines, Admission, w: A History of the University in Europe, t. I: Universities in the Middle Ages, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1992, s. 183, przyjmuje, że studia zaczynano zwykle w wieku 14-15 lat. Warunkiem było osiągnięcie wieku wystarczającego dla złożenia przysięgi immatrykulacyjnej. Wedle prawa kanonicznego było to 14 lat, choć niektóre uczelnie ustalały inne limity – np. 13 lat w Lipsku albo 16 w Oksfordzie. Faktycznie w zajęciach miały uczestniczyć jednak również młodsze osoby, których obecność nie była potwierdzana wpisem w metryce uniwersytetu.

³⁴ Przyjmuję oczywiście, że podawane w źródłach określenia zawodowe oddają rzeczywiste profesje. Liczyć się jednak można, że w niektórych przypadkach informacje te mogą być mylące.

o zawód ich dzieci, kolejnych dwóch wysłało zapewne po parze synów, zaś przy trzech studentach w grę wchodzi różne możliwe identyfikacje. W sumie – uwzględniając najwyższe wartości – przeważali synowie kupców (15 osób, w tym 5 kramarzy i 1 księgarz – nr 1-2, 4, 7, 11, 13-14, 16, 22, 24, 29, 31-32, 35, 46), dalsze pozycje zajęli piwowarzy (10 osób – nr 3, 7, 18, 23, 30, 36, 39-41, 47), rzeźnicy (4 osoby – nr 6, 9, 26, 34), złotnicy (2 osoby – nr 5, 28), a po jednym przedstawicielu mieli garncarze (nr 10) i kowale (nr 12) oraz członkowie branż drewnianych (bednarz, nr 17; stelmach, nr 11; stolarz/cieśla, nr 45), skórzanych (czerwonoskórnik, nr 38; garbarz, nr 20; kuśnierz, nr 19; rymarz, nr 42; szewc, nr 21) i tekstylnych (sukiennik, nr 25; krawiec, nr 15). W przypadku dwóch rzemieślników dostrzegalna jest ponadto próba włączenia się w działalność handlową. Kramy kupieckie mieli bowiem ojcowie Jakuba Świetlika (garncarz, nr 10) i Walentego Wróbla (rymarz, nr 42).

Jako kolejny element stratyfikacji społecznej uwzględniłem udział we władzach miejskich (radzie, ławie, gronie starszych cechowych)³⁵. Pięciu studentów pozostało bliżej niezidentyfikowanych (nr 12, 27, 33, 43, 48). Czterech dalszych ma alternatywne identyfikacje (nr 7, 11, 16, 38) i w tych przypadkach dla ostrożności uwzględnimy obydwie możliwości. W sumie stwierdzić można, że ojcowie 29 studentów sprawowali w momencie ich immatrykulacji władzę w mieście, natomiast 18 nie sprawowało takich funkcji (nr 3, 5-6, 8, 10-11, 15, 18, 19, 21, 26, 30, 36, 38, 42, 44, 46, 47). W przypadku pierwszych – co charakterystyczne – chodziło raczej o starszych cechowych (15 osób – nr 7, 9, 11, 16, 17, 20, 23-25, 28, 34, 38-40, 45) niż członków ławy (8 osób – nr 4, 13, 14, 16, 29, 35, 37, 41) czy rady miejskiej (6 osób – nr 1, 2, 7, 22, 31, 32). Proporcje zmieniają się, gdy uwzględnimy także stanowiska osiągnane później. Mamy wówczas 14 starszych cechu (nr 3, 7, 9, 11, 16, 17, 20, 23, 25, 34, 38, 39, 45, 47), 11 rajców (nr 1-2, 7, 22, 24, 28, 31-32, 35, 40, 41) i 6 ławników lub wójtów (nr 4, 13, 14, 16, 29, 37). Wynika to z właściwego danemu wiekowi etapu *cursum honorum civilium* – ojcowie studentów byli przeważnie stosunkowo młodzi. Obserwacja urzędniczych karier w ramach rodziny pozwala stwierdzić, że studenci byli najczęściej synami ludzi nowych w elicie władzy – aż w 19 przypadkach ich ojcowie jako pierwsi w danej rodzinie obejmowali funkcje urzędowe (nr 3=47, 7=31, 11, 13, 14, 16, 17, 20, 22-24, 28, 29, 32, 34, 38-40, 45), dodatkowo zaś w dwóch lub trzech mówić można o powrocie po latach nieobecności (Gerlinowie [nr 35], Gieczowie [nr 36], może Kroszowie [nr 25]³⁶). Zaledwie 7 studentów, reprezentujących pięć rodzin (nr 2, 4, 9, 16, 26, 37, 41), pochodziło z rodziny obecnych we władzach przynajmniej od dwóch pokoleń – niemal wyłącznie rajcowskich (Grodzicki, Jost, Kliza i Widawski, tylko w przypadku Bedermana rajcą został dopiero ojciec naszego studenta). Model dalszej kariery synów tych elitarnych rodzin był jednak, jak się wydaje, nieco odmienny. W każdej ze wspomnianych pięciu rodzin student stawał się potem duchownym (niekiedy zakonnikiem). Co znamienne, w przypadku dwóch rodzin wysyłających po dwóch studentów (nr 9=26 i 16=4 albo 16=37), drogę kariery kościelnej realizował zawsze tylko jeden z nich. Różnice dostrzegalne są

³⁵ Opieram się na zestawieniach: Władze I (w t. II indeksy).

³⁶ Trudno określić pokrewieństwo sukiennika Andrzeja Krosza, ojca studenta Macieja (nr 25) z Kroszem starszym cechu słodowników z lat 1455 i 1459 (Władze I, s. 214).

także w wyborze miejsca studiowania. I tak, synowie starszych cechowych wybierali bez wyjątku Kraków (nr 3, 7, 9, 11, 17, 20, 23, 25, 34, 38, 39, 45, 47), natomiast w Lipsku obecni byli zwłaszcza synowie rajców i ławników (7 na 10 rozpoznanych, przy jednym bliżej niezidentyfikowanym – nr 14, 16?, 22, 29, 31, 35, 41). Pewne różnice widać również w strukturze zawodowej – do Lipska udało się co prawda równo po sześciu synów kupców i rzemieślników, ale Kraków odwiedzany był już głównie przez synów rzemieślniczych (24 wobec 10 kupieckich). Być może na większą popularność Lipska wśród kupców poznańskich wpływało położenie tego miasta przy chętnie uczęszczanym wówczas szlaku handlowym do Niemiec³⁷. Odmienności widać również co do osób zdobywających stopnie naukowe. Przypomnijmy, że znamy 14 absolwentów (w tym jeden bliżej niezidentyfikowany). Przewagę wśród nich mają studenci z rodzin nieurzędniczych (6 osób – nr 5, 6, 10, 18, 21, 42) i rajcowskich (4 osoby – nr 2, 22, 28, 41), przy zaledwie dwóch synach starszych cechowych (nr 25, 39) i jednym synu ławnika lub starszego (nr 13 lub 17)³⁸. Synowie rzemieślniczy ograniczyli się przy tym do podstawowych stopni z zakresu *artes* (jeden magister i jeden lub dwóch bakałarzy).

Najtrudniejszym do określenia czynnikiem różnicowania społecznego jest majątek. Zastrzec należy, że zamożność mieszczan Poznania, jako miasta dużego w skali polskiej, zdecydowanie przewyższała możliwości finansowe mieszkańców miast mniejszych³⁹. W ślad za Jackiem Wiesiołowskim miarą majątności i stratyfikacji uczyniłem wysokości wian zapisywanych małżonkom przez ojców studentów⁴⁰. Dane te wsparłem ponadto obserwacją liczby, charakteru i umiejscowienia posiadanych nieruchomości, do tego zaś skali prowadzonej działalności handlowej i kredytowej⁴¹. Posiłkując się klasyfikacją J. Wiesiołowskiego za najzamożniejsze uznałem rodziny, w których zapisy wian przekroczyły 60 grzywien (albo 90 florenów węgierskich)⁴², dysponujące zwykle kilkoma domami w obrębie murów miejskich, jak też licznymi dobrami na przedmieściach. Szczebel niżej (warstwa średnio-wyższa) znalazły się wiana w przedziale 40-60 grzywien (60-90 florenów), najwyżej dwie nieruchomości wewnątrz miasta i pojedyncze posiadłości za bramami miejskimi. Poziom warstwy średniej wyznaczają oprawy

³⁷ A. Gąsiorowski, *Rzemiosło*, s. 277-279.

³⁸ Nie sposób wskazać, czy Jana syna Burcharda lub może Jana Gnata identyfikować należy z Janem z Poznania bakałarzem z 1502 r.

³⁹ Zob. J. Wiesiołowski, *Biedni, bogaci, przeciętni. Stratyfikacja społeczeństwa polskiego w końcu XV w.*, w: *Biedni, bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury ofiarowane Bronisławowi Geremkowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 1992, s. 147-149; pokazane tam zestawienie majątków mieszczan Poznania i Gniezna wskazuje na pięciokrotną przewagę tych pierwszych.

⁴⁰ J. Wiesiołowski, *Socjotopografia*, s. 14-40.

⁴¹ Por. P. Łozowski, *Kredyt i dom. Rynki obrotu pieniężnego i nieruchomościami w Warszawie okresu XV i początków XVI wieku*, Białystok 2020, s. 87-116, 239-258; H. Samsonowicz, *Badania nad kapitałem mieszczańskim Gdańsk w II połowie XV wieku*, Warszawa 1960; o zróżnicowaniu społecznym przestrzeni Poznania zob. J. Wiesiołowski, *Socjotopografia*, s. 239-256.

⁴² Do tej warstwy zaliczyłem Jana Sternberga (nr 16), który mimo zapisania zaledwie 12 grzywien wiana był właścicielem kilku nieruchomości, w tym w Rynku i na jednej z głównych ulic miasta, a także na przedmieściach.

20-30 grzywien (brak tu zapisów we florenach) oraz nieruchomości jedynie wewnątrz murów miejskich (jednak przy głównych ulicach przyrynkowych). Warstwę uboższą (choć ciągle wyraźnie majątniejszą od miejskiej biedoty) wyznacza grupa zapisująca zazwyczaj niższe wiana (poniżej 20 grzywien)⁴³ i posiadająca dobra przy bocznych ulicach miasta albo (częściej) za murami. Wyjaśnić trzeba jeszcze wspomniany wskaźnik aktywności handlowej i kredytowej, który traktowałem jako pomocniczy. Powtarzające się kontakty z zagranicznymi kupcami i kilkukrotne wysokie, znacznie przekraczające 100 florenów, należności lub sumy główne zapisywanych czynszów, skłaniały mnie do wyższego zaszeregowania rodziny w hierarchii zamożności.

Na początku zauważyć należy, że studiowały osoby o znacznym zróżnicowaniu majątkowym. Studentem był zarówno syn Ulryka Helta, właściciela paru kamienic w Rynku i kilkunastu nieruchomości na przedmieściach (którego inny syn Stanisław oprawił żonie 3000 florenów), jak również syn Mikołaja Pszołki, posiadacza domu pod zamkiem, na którym zapisał żonie zaledwie 10 grzywien. Kosztowne studia uniwersyteckie⁴⁴ w większości podejmowali jednak na ogół członkowie rodzin zamożniejszych. Mimo nieostrych limitów hierarchizacji, niewątpliwa wydaje się dominacja warstwy najbogatszej (20 osób, w tym dwóch braci – nr 1, 2, 4, 5, 7=31, 13, 14, 16, 18, 22-24, 28, 29, 32, 35, 41, 44, 46) i średnio-wyższej (13 osób, w tym raz dwaj bracia – nr 3=47, 11, 19, 21, 25, 30, 34, 36, 39, 40, 42, 48) nad średniozamożną (7 osób – nr 9-12, 15, 17, 26) i uboższą (7 osób – nr 6, 8, 16=37, 20, 38, 45). Zamożność pokrywa się w pewnej mierze z dostępem do stanowisk we władzach miasta. Tak więc pierwszy poziom (najzamożniejszy) wypełniają przede wszystkim przedstawiciele rady i ławy miejskiej (15 studentów, przy czterech rodzinach nierządniczych i tylko jednym synu starszego cechowego). Drugi poziom jest udziałem głównie synów osób bez funkcji (5) i starszych (4), przy zaledwie jednym synu rajcy. Podobnie stopień udziału we władzach prezentuje się przy warstwach średniozamożnej i niższej. Można też wyróżnić modele studiowania charakterystyczne dla danego poziomu majątności. Najbogatsi chętniej udawali się na naukę do Lipska (7 osób)⁴⁵ i skuteczniej zdobywali stopnie naukowe (6-7 graduatów). Schodząc niżej w drabinie zamożności, liczby te zmniejszają się: dwie osoby w Lipsku i czterech graduatów w grupie średnio-bogatej, trzech w Lipsku i jeden-dwóch graduatów w warstwie średniej, wreszcie w ostatniej grupie być może jeden student w Lipsku i jeden bakałarz sztuk. Zamożność rodziny wpływała zatem na miejsce i efekt podejmowanych studiów, choć różnice brały się najpewniej także z różnych dróg socjalizacji i edukacji poszczególnych warstw, odmienne przygotowujących do wyprawy na uniwersytet⁴⁶.

⁴³ W dwóch przypadkach (nr 38, 45) zapisy wian odpowiadały w zasadzie warstwie średniej, jednak za sprawą posiadania wyłącznie dóbr poza murami miasta zaliczyłem te rodziny do poziomu niższego.

⁴⁴ K. B o r o d a, *Studenti*, rozdz. VIII; R. Ch. S c h w i n g e s, *Student Education, Student Life*, w: *A History of University in Europe* (jak w przyp. 33), t. I, s. 235-241; zob. F. M ü n n i c h, *Der sächsische Adel*, s. 254-265.

⁴⁵ Większa popularność Lipska wśród najbogatszych nie wynikała raczej z różnicy kosztów utrzymania w porównaniu z Krakowem – zob. F. M ü n n i c h, *Der sächsische Adel*, s. 255; K. B o r o d a, *Studenti*, s. 252-254.

⁴⁶ Zob. *Edukacja i nierówność: trajektorie sukcesu i marginalizacji*, red. A. Gromkowska-Melosik, M.J. Szymański, Poznań 2014.

Trudno wskazywać sposoby finansowania studiów osób biedniejszych. Zebrany materiał oświetla jedynie praktyki środowisk zamożnych. Zdarzały się przypadki zapisywania znacznych kwot synom – tak Ambroży Hoffmann (nr 1) wkrótce po immatrykulacji otrzymał (częściowo wraz z bratem) sumę 200 florenów i 34 floreny rocznego czynszu. Jan Gracz (nr 14) w roku swojej immatrykulacji w wyniku ugody z rodzeństwem otrzymał 40 florenów, a pozostałe 400 florenów miał dostać w późniejszym czasie. Podobnie początkowe studia Leonarda Helta (nr 22) mogły zostać pokryte z czynszów, bardzo licznie kupowanych wtedy przez jego ojca. Franciszek Kita (nr 7, o ile jest tożsamy z Franciszkiem synem Wojciecha) 27 V 1502 r. osiągnął pełnoletność i dostał 100 florenów za dom po ojcu, by już w semestrze zimowym 1502/1503 immatrykulować się w Krakowie. Często wydaje się w ogóle praktyka wyruszania na uniwersytety osób, którym niedawno zmarli ojcowie – mamy przynajmniej 7 takich przykładów (w tym rodzeństwo), przyglądając się samej tylko warstwie najbogatszej (nr 7, 13, 14, 22, 31, 32, 44)⁴⁷. Kolejnym źródłem finansowania nauki były prebendy kościelne, służące jednak zwykle realizacji wyższych i dalszych etapów edukacji; przykładami służą Andrzej Grodzicki (nr 2), Leonard Helt (nr 22), Tomasz Bederman (nr 41) i Walenty Wróbel (nr 42)⁴⁸. Inną ścieżką poszedł Jakub Świetlik (nr 10), który przed kontynuacją nauki w Lipsku (już jako krakowski magister sztuk) został rektorem w poznańskiej szkole miejskiej. Rozważając liczną obecność wśród studentów przedstawiciele środowisk średniozamożnych rzemieślników, warto mieć w pamięci posiadane przez cechy prawa prezenty na altarie w miejscowej farze. Perspektywa objęcia beneficjów skłaniać mogła do podejmowania studiów. Taką funkcję tych prebend widać dobrze w przypadku ołtarza korporacji piwowarów (licznie studiujących!), zajmowanego prawdopodobnie kolejno przez czterech byłych studentów: Stanisława Knoblocha (nr 39), Tomasza Bedermana (nr 41), Walentego Wróbla (nr 42) i zapewne Stanisława syna Walentego (nr 40).

By wyczerpać wątek zamożności studentów, przypomnieć trzeba o często stosowanej metodzie jej szacowania na podstawie kwot wniesionych opłat immatrykulacyjnych. Już jednak Antoni Gąsiorowski – pisząc o Krakowie – wskazywał na obowiązek wniesienia pełnej opłaty 8 groszy dla wszystkich chcących przystąpić do egzaminów bakalarskich lub magisterskich, którego to obowiązku nie wszyscy dopełniali, a przynajmniej metryka nie przy wszystkich to odnotowuje⁴⁹. Kryterium to wydaje się zatem w istocie błędnym tropem. Nie widać żadnej zależności między wysokością

⁴⁷ Pamiętać trzeba o krótszej ówczesnie długości życia (P. Ł o z o w s k i, Rodzina w Starej i Nowej Warszawie w XV i początkach XVI wieku, Białystok 2021, s. 96-122; J. Z d r e n k a, Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk, s. 112-114).

⁴⁸ Te właśnie dwie drogi finansowania (majątek rodzinny i beneficja) wskazywane są jako podstawowe – R. R u c i ń s k i, O sposobach finansowania studiów przez mieszczan z wielkich miast pruskich w średniowieczu, Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych 63, 2003, s. 89-97; F. M ü n n i c h, Der sächsische Adel, s. 265-303 (w Saksonii dopiero Reformacja przyniosła stypendia państwowe).

⁴⁹ A. G ą s i o r o w s k i, Nad najstarszą Metryką najstarszego polskiego uniwersytetu. Album studiosorum Universitatis Cracoviensis 1400-1508, Roczniki Historyczne 66, 2000, s. 144-147; brakujące kwoty często dopłacano później, stąd liczne poprawki w księdze – nie wiemy jednak, czy konsekwentnie nanoszone.

opłaty a zamożnością studenta, zaś pełne i minimalne kwoty wnoszone były zarówno przez bogaczy, jak i tych biedniejszych⁵⁰.

Studia podejmowano w dość oddalonych geograficznie ośrodkach. Dla ułatwienia i zmniejszenia kosztów podróżowano czasem w kompanii⁵¹, co stanowić może interesujący przyczynek rozpoznawania więzów społecznych w późnośredniowiecznym Poznaniu. Analizie poddałem – jako liczniejsze – wspólne podróże do Krakowa⁵². W latach 1490-1494 na studia zapisało się tam 10 osób (nr 4, 20, 22, 23, 27, 28, 37, 40, 43, 48), przez kolejne cztery lata (a do Lipska przez trzy) nie wyruszył nikt (niewątpliwie z powodu szalejącej wówczas zarazy)⁵³, natomiast po przerwie, w latach 1499-1505, było to aż 29 osób (nr 1-3, 5-11, 13, 17, 18, 21, 24-26, 30, 32-34, 38, 39, 41, 42, 44-47). W tym okresie w 12 semestrach zapisywało się przynajmniej po dwóch poznaniaków – najwięcej (pięciu) zimą 1504/1505 r. Wprowadzona metoda półrocznych analiz pozwala na uchwycenie wyraźnych różnic między kolejnymi grupami przybywających do Krakowa. I tak, widoczne są semestry z samymi tylko rzemieślnikami (lato 1499, lato 1500, zima 1500, lato 1503), z kolei piwowarzy immatrykulowali się zawsze razem z kupcami (lato 1491, zima 1494, lato 1502, lato 1505) – a ci ostatni jedynie raz sami (zima 1501). Zdarzało się, że osobno zapisywali się wyłącznie synowie funkcjonariuszy miejskich (lato 1490, lato 1491, zima 1501, zima 1503, lato 1505), a osobno przedstawiciele rodzin nieurzędniczych (lato 1500, lato 1502, lato 1503). Wspólnie mogły wędrować osoby o zbliżonym potencjale majątkowym: osobno członkowie dwóch bogatszych warstw (zima 1494, zima 1501, lato 1502, dodatkowo latem 1504 czterech na pięciu), razem zaś synowie dwóch warstw dolnych (lato 1499, lato 1500, lato 1503) czy też średnio-średnich i wyższo-średnich (lato 1505). Linie podziałów społecznych wydają się zatem rysować dość wyraźnie.

Na decyzję o podjęciu studiów wpływ mogła mieć tradycja kształcenia akademickiego w rodzinie. Widać to w przypadku Andrzeja Grodzickiego (nr 2), który podobnie jak jego dwaj stryjowie uzyskał stopień doktora medycyny (zapewne też tak samo jak oni – w Bolonii⁵⁴). Szczególnie ważna wydaje się rola krewnych ze strony matki. Ze wspomnianych Grodzickich pochodziła bowiem rodzicielka Jana Burcharda (nr 13), z kolei Łukasz Sporn (nr 24) był synem Katarzyny (krewnej dwóch Sternbergów – nr 4 i może 16), a Franciszek Kita (nr 7) był synem Reginy, siostry Jana bakałarza sztuk.

⁵⁰ Miarodajne jedynie mogło być zwolnienie od opłaty (jako ubogiego) Stanisława Giecza. Jego ojciec spłacał w tym czasie znaczne długi, a swój przyrynkowy dom oddał w pięcioletnią dzierżawę.

⁵¹ R.Ch. S c h w i n g e s, Zur Prosopographie studentischer Reisegruppen in Fünfzehnten Jahrhundert, w: *Medieval Lives and the Historian Studies in Medieval Prosopography*, Kalamazoo 1986, s. 333-341. W polskiej literaturze sprawą zajmowano się rzadko, ostatnio zob. T. J u r e k, *Z Poznania*, s. 20-21.

⁵² Zastrzec należy, że immatrykulacje w Krakowie datować można niemal wyłącznie z dokładnością semestru przybycia. Wpisanie w jednym semestrze kilku mieszczan poznańskich nie musi oczywiście oznaczać równoczesnego dotarcia i wspólnej podróży do stolicy.

⁵³ T. J u r e k, „Powietrze jadowite”. Epidemie w średniowiecznym i renesansowym Poznaniu, *Kronika Miasta Poznania* 2021, nr 2, s. 15.

⁵⁴ P. D e m b i ń s k i, *Poznańska kapituła katedralna schyłku wieków średnich: studium propozograficzne 1428-1500*, Poznań 2012, nr 138, 254.

Korzystną dla nauki atmosferę mieli w domu zapewne również Tomasz Bederman (nr 41) i Jakub Świetlik (nr 10). Pierwszy, późniejszy doktor teologii, był siostrzeńcem magistra Macieja Danka, a z kolei krewnym Świetlika był prawdopodobnie magister Jan Piec. Czasem relacje mogły być pozarodzinne. Bliskie związki łączyły zapewne ojców dwóch studentów – Leonarda Helta (nr 22) i Jana Walkiera (nr 32); ojciec tego drugiego był bowiem egzekutorem testamentu Ulryka Helta (ojca Leonarda). Na decyzję o podjęciu studiów przez Bartłomieja Goździa (nr 3) wpływ mógł mieć Jakub Boturzyński, sam student krakowski, a potem 1493-1496 burgrabia krakowski, 1505 poborca kaliski oraz kolejno wojski kaliski (1511-1517) i poznański (1515-1525)⁵⁵, u którego Bartłomiej pełnił służbę w bliżej nieokreślonym czasie.

Podsumowując, studenci poznańscy z lat 1490-1505 to raczej synowie rzemieślników niż kupców, osób spoza kręgu elity władzy lub dopiero rozpoczynających swoje kariery urzędnicze, wreszcie przedstawiciele rodzin zamożniejszych w mieście. W tych kręgach miejskiego społeczeństwa studia uniwersyteckie były zatem możliwe i – przede wszystkim – atrakcyjne. Wyraźnie brakuje tutaj członków rodzin o wielopokoleniowej tradycji elit politycznych Poznania, z drugiej zaś strony – biedoty miejskiej. Poniżej przedstawiam propozycję wyjaśnienia tego zjawiska. Za płaszczyznę dociekań uznałem potraktowanie studiów wyższych jako elementu starań o awans i władzę w społeczeństwie. Już bowiem Bartłomiej z Jasła, profesor odnowionego uniwersytetu krakowskiego, rysując w jednym z kazań z ok. 1390 r. pożytki studiowania dla różnych stanów, przekonywał, że mieszczanie właśnie ze studentów dobierać mogą sobie „kierowników” miasta⁵⁶. Za użyteczne uznałem także aplikowanie pojęć pól i kapitałów, wypracowanych przez Pierre’a Bourdieu⁵⁷, według którego – mocno upraszczając – za pozycję w obrębie danego pola władzy (np. politycznej) odpowiada zasób posiadanych (i premiowanych w nim) kapitałów (głównie społecznego, ekonomicznego i kulturowego)⁵⁸. Właściwe rozpoznawanie pola umożliwia *habitus*, czyli rodzaj ramy mentalnej danej osoby (w części warunkowanej strukturalnie) umożliwiającej jej sprawne funkcjonowanie w społecznej grze o wpływy⁵⁹.

⁵⁵ SHGKrak I, s. 204; Burgrabowie zamku krakowskiego XIII-XV wieku. Spisy, opr. W. Bukowski, Kórnik 1999, nr 110; Urzędnicy wielkopolscy XVI-XVIII wieku. Spisy, opr. A. Bieniaszewski, Wrocław 1987, nr 480, 1034.

⁵⁶ M. K o w a l c z y k, Odnowienie Uniwersytetu Krakowskiego w świetle mów Bartłomieja z Jasła, przedruk w: t a ż, *Colligite fragmenta ne pereant... Studia z dziejów Uniwersytetu Krakowskiego w średniowieczu*, Kraków 2010, s. 88, przyp. 28: *Movent insuper civitatum incole, ut ex Studio de philosophie familia pro se rectores possent comodius agregare*.

⁵⁷ P. B o u r d i e u, L.J.D. W a c q u a n t, *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, Warszawa 2001, s. 76-130; por. też P. M i k i e w i c z, *Kapitał społeczny i edukacja*, Warszawa 2014, s. 93-107; T. Z a r y c k i, *Kapitał kulturowy. Inteligencja w Polsce i w Rosji*, Warszawa 2008, s. 17-27.

⁵⁸ Propozycje P. Bourdieu znalazły oczywiście krytyków. Jednym z poważniejszych był B. L a t o u r, *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*, Kraków 2010, s. 224-226, zarzucający mu reifikację powiązań i struktur społecznych.

⁵⁹ W tym sensie ważne staje się rozpoznawanie znaczeń nadawanych instytucjom w społeczeństwie (np. edukacji czy studiom uniwersyteckim). Pomocą służyć mogą tutaj zwłaszcza narzędzia i kategorie badawcze stosowane w nurcie interakcjonizmu społecznego (R.B. W o ł z - n i a k, *Mikrosocjologia edukacji w zarysie*, Toruń 2012, s. 139-143).

Na początku zauważyć trzeba, że studia szły w parze nie tylko z poprawą pozycji w samym mieście, ale, jak się zdaje, wspierały także podjęcie kariery kościelnej (a więc stanowiły czynnik sprzyjający dynamizacji zmian na poziomie makrostruktury społecznej – zmiana stanu społecznego). Zebrany materiał wskazuje na częstą praktykę obierania drogi kościelnej po studiach – przynajmniej 20 studentów zostało duchownymi (18 diecezjalnymi, 2 zakonnikami – nr 2, 4, 6, 12, 14, 21, 22, 24, 26, 29, 31, 39-42, 44, 45, 47, może też 27 i 48). Model takiej kariery nie był jednak jednolity, co widać wyraźnie w rodzinach rajcowskich. Ta grupa bez wyjątku skupiała wszystkie przypadki objęcia „lepszyc” godności kanoników katedralnych (Andrzej Grodzicki, nr 2; Leonard Helt, nr 22; Tomasz Bederman, nr 41), mniej prestiżowe prebendy pozostawiając synom pozostałych środowisk⁶⁰. Co prawda studia wyższe nie były niezbędne dla objęcia prebend niższych⁶¹, ale uzyskanie przez plebejuszy godności w głównych kapitułach katedralnych w Polsce wymagało już posiadania stopnia któregoś z wyższych fakultetów⁶².

Studia uniwersyteckie mogły stanowić również ważny element rywalizacji na poziomie społeczności samego Poznania. Przełom XV i XVI w. był okresem dłużej już trwającej prosperity gospodarczej miasta, bogacenia się mieszkańców i postępującego rozwarstwienia ludności, a jednocześnie widocznego zamykania się jego elit politycznych⁶³. Mamy więc do czynienia z sytuacją, kiedy coraz więcej osób osiągało zbliżony poziom majątności (kapitału ekonomicznego), ale większość była wykluczana z dostępu do władzy – czego przejawem było wprowadzenie w Poznaniu w 1504 r. instytucji rajców dożywotnich⁶⁴. W tej sytuacji naturalną drogą mogła być próba wzmocnienia pozycji poprzez inwestowanie w kapitał kulturowy, a dalej budowania przewagi symbolicznej. Rozpoznana grupa poznańskich studentów faktycznie

⁶⁰ Z nich tylko Kasper Kłozka (nr 20), magister sztuk, osiągnął kanonię w kolegiacie w Środzie Wielkopolskiej. Pozostali uzyskiwali plebanie (augustianin Benedykt Sternberg [nr 4]; zapewne też Jan Bielejewski [nr 12] i Łukasz Sporn [nr 24]), wikariat wieczysty w katedrze poznańskiej (Wojciech Goźdź, nr 47), a najczęściej jedynie altarie w rodzinnym mieście. Może właśnie „gorsze” pochodzenie zadecydowało o ograniczeniu kariery bakałarza teologii Walentego Wróbla (nr 42) do stanowiska kaznodziei polskiego w poznańskiej farze, a potem profesora w Akademii Lubrańskiego. Podobnie pochodzenie (i brak perspektyw na intratne prebendy) skłoniło doktora medycyny Jakuba Świelika (nr 10) do porzucenia stanu duchownego i ożenku. Zebrany materiał wskazuje też, że mimo znacznej liczby synów starszych cechowych, z tej grupy pochodziło jedynie trzech duchownych.

⁶¹ I. Skierska, Pleban w późnośredniowiecznej Polsce, w: *Kolory i struktury średniowiecza*, Warszawa 2004, s. 164-167. Warunkiem uzyskania święceń była najwyżej kilkuletnia nauka w szkole katedralnej lub kolegiackiej, obowiązek studiów uniwersyteckich wprowadzono stopniowo dopiero w XVI w. (M. Sumowski, Duchowni diecezjalni w średniowiecznym Toruniu. Studium propopograficzne, Toruń 2012, s. 76-77, 85-87, który wskazuje na powszechne podejmowanie studiów przez przyszłych plebanów toruńskich, rzadsze zaś już w przypadku niższych stanowisk).

⁶² A. Radziński, *Mieszczanie*, s. 139-154.

⁶³ A. Gąsiorowski, Dysponenci władzy w późnośredniowiecznym Poznaniu, *Przełom Historyczny* 76, 1975, s. 25-38; tenże, Walki o władzę w Poznaniu u schyłku wieków średnich, *Kwartalnik Historyczny* 82, 1975, nr 2, s. 255-265.

⁶⁴ W. Maistel, *Władze miasta Poznania w XIII-XVI wieku*, *Kronika Miasta Poznania* 1999, nr 1, s. 18-19, 26; J. Wiesiołowski, *Rajcowie dożywotni 1504-1518*, tamże, s. 51-53.

rekrutowała się głównie ze środowisk zamożniejszych w mieście, choć ich kapitał społeczny był raczej niewielki i rzadko sięgał sfer rządzących. Jak już wspomniałem, inaczej biegły kariery studentów z rodzin rajcowskich, dla pozostałych studia mogły mieć za zadanie dopomożenie w uzyskaniu lub utrzymaniu dopiero zdobytej władzy w mieście.

Taką hipotezę wydaje się częściowo potwierdzać dostrzeżony trend rozwoju liczby studentów z wybranych większych ośrodków miejskich Polski w drugiej połowie XV i w początku XVI w. Zwyczajka była powszechna, ale jej skala różna. Jeśli chodzi o poznańskich studentów w Krakowie w latach 1450-1519, to frekwencja przedstawia się następująco dla poszczególnych dekad: 27-12-28-25-15-32-47⁶⁵. Po regresach lat sześćdziesiątych i dziewięćdziesiątych XV w. (ten drugi związany częściowo z epidemią) liczby wyraźnie przybierają na sile po 1500 r., czyli właśnie w momencie ograniczenia dostępu ludziom nowym do władzy⁶⁶. Podobna koincydencja wzrostu studiujących, rozwoju gospodarczego i nasilenia oligarchizacji elit zachodziła także, jak się wydaje, w Lublinie⁶⁷ (dla poszczególnych dekad: 5-6-5-9-5-12-5 studentów), Warszawie⁶⁸ (2-2-29-6-7-13-16) oraz w pewnej mierze – choć tu obraz należałoby jeszcze uzupełnić o dane dotyczące studiów na uniwersytetach niemieckich – w Gdańsku⁶⁹ (11-8-18-27-25-46-30), Elblągu⁷⁰ (5-4-3-6-8-10-4) i Toruniu⁷¹

⁶⁵ T. Jurek, *Z Poznania*, s. 32-36.

⁶⁶ Zamykanie się elit politycznych miasta nie trwało na pewno w tym czasie nieprzerwanie, o czym przekonuje niski procent rodzin stale obecnych we władzach – jak widać z porównania informacji A. Gąsiorowskiego, Walki, z obsadą rady w latach 1490-1520 (*Władze I*, s. 60-85).

⁶⁷ K. Myśliński, *Wójt dziedziczny i rada miejska w Lublinie 1317-1504*, Lublin 1962, s. 125-137; R. Szczygieł, *Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku*, Warszawa 1977, s. 28-41. Miasto cieszyło się pomyślną koniunkturą handlową (J. Kłoczowski, *Lublin po nadaniu prawa miejskiego*, w: *Dzieje Lublina. Próba syntezy*, t. I, Lublin 1965, s. 69-71), a rada się umacniała i zamykała. Widoczne jest to w dokumentach rady, króla i jego komisarzy z lat 1488-89, a zwłaszcza po wykupieniu wójtostwa w 1504 r.

⁶⁸ P. Łozowski, *Kredyt*, rozdz. 1 i 3; *tenże*, *Rodzina*, rozdz. 2 i 3; K. Mrozowski, *Praktyka kancelaryjna a hierarchia społeczna. Spisy urzędników jako źródło do badań nad społeczeństwem Starej Warszawy (1494-1550)*, *Archeion* 112, 2011, s. 308-313; H. Samsonowicz, *Warszawa w handlu średniowiecznym*, w: *Warszawa średniowieczna*, z. 2, Warszawa 1975, s. 9-31; A. Wolff, *Skład rady i ławy miasta Starej Warszawy w latach 1381-1527*, *Rocznik Warszawski* 6, 1965, s. 5-14 (z jego zestawienia wynika, że długoletnie sprawowanie urzędów było normą od połowy XV do początku XVI w.). Problem wymaga jednak dalszych badań.

⁶⁹ M. Bogucka, *Rozwój rzemiosła, oraz Przemiany społeczne i walki społeczno-polityczne*, w: *Historia Gdańska*, t. II, Gdańsk 1982, s. 176-188, 208-212; R. Czajka, *Grupy rządzące w miastach nadbałtyckich w średniowieczu*, Toruń 2008, s. 50-51; J. Zdrénka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk*, s. 99-103. Trend oligarchizacji widać od końca XV w., nasila się natomiast w XVI w.

⁷⁰ R. Czajka, *Grupy*, s. 49-50; J. Włodarski, *Spółeczeństwo i życie codzienne*, w: *Historia Elbląga*, t. II, cz. 1, Gdańsk 1996, s. 122-123. Elity zaczęły ograniczać dostęp do władzy już od połowy XV w., a tendencja narastała stopniowo do końca tego stulecia.

⁷¹ R. Czajka, *Grupy*, s. 46-47; K. Mikulski, *Przestrzeń i społeczeństwo Torunia od końca XIV do początku XVIII wieku*, Toruń 1999, s. 133-135, 153-185. Zupełna wymiana elit nastąpiła pod koniec XV w., a ich ponowna konsolidacja i zamknięcie widoczne są dopiero w XVI w.

(10-8-10-11-15-18-10)⁷². Wydaje się zatem, że w ślad za ograniczaniem się kręgu elit politycznych miasta w warunkach wzrostu ekonomicznego, a do tego szerszej dostępności uniwersytetów⁷³, szło zwiększenie się liczby studentów – choć zawsze mogły na nią wpływać też inne, zmienne czynniki lokalne.

Na czym właściwie polegała przewaga osób podejmujących studia? Zdecydowana większość poznańskich studentów kończyła swoją naukę na poziomie *trivium* sztuk wyzwolonych, a zatem ograniczała się do wiedzy z zakresu gramatyki, retoryki i logiki. Ta ostatnia – podstawa rozumowego myślenia scholastycznego – na najwcześniejszych latach kształcenia uniwersyteckiego obejmowała przede wszystkim Organon Arystotelesa, a jako sztuka dowodzenia i dochodzenia do prawdy, ćwiczona również w obowiązkowych dysputach⁷⁴, dobrze służyć mogła przygotowaniu do publicznych prac w radzie i ławie miejskiej. Podobne korzyści przedstawiała średniowieczna retoryka, która, praktykowana w Krakowie w pragmatycznym nurcie cycerońskim, uczyła w zakresie sprawności językowej i sztuki przekonywania, szkoląc dodatkowo w układaniu dokumentów i listów⁷⁵. Drogą filozoficzną szła z kolei scholastyczna gramatyka spekulatywna, ściśle powiązana z logiką i traktowana głównie jako ścieżka dociekań ontologicznych⁷⁶. Poza zdobyciem praktycznych zdolności, studia uniwersyteckie sprzyjać mogły jednak również budowaniu przewagi symbolicznej. Interesująco wypada tutaj potraktowanie uczelni jako konstruktu społecznego. Pierwszym zadaniem studiów było bowiem ukształtowanie człowieka doskonale cnotliwego i pobożnego, do czego nieodzowna – według profesorów krakowskich – była wiedza i mądrość. Człowiek wykształcony jest moralnie dobry, a więc lepiej nadaje się do rządzenia innymi⁷⁷.

⁷² Wszystkie dane o liczbie studentów na podstawie: KrakM; Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509-1551 (według indeksów).

⁷³ J. Verger, Patterns, w: A History of University in Europe (jak w przyp. 33), t. I, s. 55-60.

⁷⁴ A. Maierù, University Training in Medieval Europe, Leiden-New York-Köln 1994, s. 117-137; M. Markowski, Metodologia nauk, logika i teoria poznania na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku, w: Filozofia polska XV wieku, Warszawa 1972, s. 251-287; E. Stump, Dialectic, w: The Seven Liberal Arts in the Middle Ages, Bloomington 1986, s. 126-141.

⁷⁵ J.Z. LiCHAŃSKI, Retoryka w XV wieku. Zarys problematyki i propozycje badawcze, w: Retoryka w XV stuleciu. Studia nad tradycjami, teorią i praktyką retoryki piętnastowiecznej, Warszawa 1988, s. 16-29; M. Markowski, Tendencje rozwojowe piętnastowiecznej retoryki krakowskiej, w: tamże, s. 87-117.

⁷⁶ M. Cytońska, Od Aleksandra do Alwara. Gramatyki łacińskie w Polsce w XVI w., Wrocław 1968, s. 5-22; C. Mielański, Między gramatyką scholastyczną a humanistyczną. Komentarz Jana Sommerfelda Starszego do traktatu gramatycznego Eberharda Hiszpańskiego (Strasburg 1499), Warszawa 2003, s. 21-77, który podkreśla zmiany niesione przez gramatykę humanistyczną, postulującą m.in. większą troskę o styl i powrót do lektur antycznych, co w Krakowie starał się adaptować Sommerfeld już w końcu lat dziewięćdziesiątych XV w.; tamże, s. 59, wzmianka, że w 1512 r. w nurcie humanistycznym wykładał w Krakowie „bliżej nie znany” Walenty z Poznania – niewątpliwie chodzi o Walentego Wróbla; por. R. Blacik, Humanism and Education in Medieval and Renaissance Italy. Tradition and Innovation in Latin Schools from the Twelfth to the Fifteenth Century, Cambridge 2007, s. 34-172.

⁷⁷ J. Drewnowski, Uczony w świadomości polskiego środowiska naukowego pierwszej połowy XV wieku, Wrocław 1987, s. 28-33, 45-50, 87-90, 130-146. Również w mowach

Koresponduje to z postulowanymi cechami osób nadających się do sprawowania władzy w mieście. Bartłomiej Groicki pisząc w drugiej połowie XVI w. o rajcach, na pierwszym miejscu kładzie, by byli to „ludzie dobrzy, mądrzy”; z kolei o sędzim mówi, że „powinien mieć w sobie te cnoty: bojaźń bożą, prawdę, mądrość, roztropność”, a dopiero potem „prawa umiejętność, możność”⁷⁸. Warunek pobożności postawiony został także kandydatom do rady miasta Poznania w 1518 r.⁷⁹ Wydaje się więc, że odbycie kształcenia akademickiego mogło legitymizować posiadanie cnót i zdatność do kierowania miastem. Byłych studentów zapewne dobrze rozpoznawano w rodzimych środowiskach. Dotyczyło to zwłaszcza absolwentów, którzy w księgach miejskich stale występowali ze zdobytymi stopniami naukowymi⁸⁰. Osoby po studiach wyróżniały się zapewne zachowaniem. Dysponowały też lepszymi kompetencjami językowymi (kapitał lingwistyczny). Studia potwierdzały biegłość posługiwania się łaciną, językiem elit społecznych Królestwa Polskiego⁸¹, niezbędnym w sprawnej działalności publicznej miasta. Sprzyjały też poznawaniu języka niemieckiego, niezbędnego wówczas w działalności kupieckiej; jego nauka wydaje się ważnym motywem podejmowania studiów w Lipsku⁸². Wszystkie te czynniki decydowały zapewne o wysokim prestiżu byłych studentów⁸³, a zwłaszcza o „dobrej sławie”, jaką mogli się cieszyć⁸⁴.

Przechodząc do konkluzji, stwierdzić należy, że pochodzenie społeczne studentów warunkowało zatem w pewnym stopniu tok ich drogi akademickiej. W artykule zaproponowałem ogląd studiów jako elementu zmiany społecznej – awansu w hierarchii

promocyjnych Wydziału Sztuk w Krakowie podkreślano było zwłaszcza cnotliwe życie studentów, zestawiane ze szlachectwem (M. K o w a l c z y k, *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*, Kraków 1970, s. 70-75). Próbę prawnego zrównania uczonych ze szlachtą podjęto w przywileju królewskim w 1535 r., co dotyczyło miało odtąd wyłącznie profesorów z przeszło dwudziestoletnim stażem uniwersyteckim (J. S o n d e l, *Przywileje fundacyjne Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz przywilej nadania szlachectwa jego profesorom [z historyczno-prawnym komentarzem]*, Kraków 2015, s. 321); dokument ten nigdy nie wszedł jednak w życie (M. Z d a n e k, *Uniwersytet Krakowski wobec własnej przeszłości w XV i XVI wieku*, Kraków 2017, s. 69).

⁷⁸ Bartłomiej Groicki, *Porządek sądów i spraw miejskich prawa majdeburskiego w Koronie Polskiej*, wyd. K. Koranyi, tłum. J. Sawicki, Warszawa 1953, s. 26, 29.

⁷⁹ W. M a i s e l, *Władze*, s. 22.

⁸⁰ Zwrócił na to uwagę T. J u r e k, *Z Poznania*, s. 26.

⁸¹ J. A x e r, *Łacina jako drugi język narodu szlacheckiego w Rzeczypospolitej*, w: *Łacina jako język elit*, Warszawa 2004, s. 151-156; por. P. B u r k e, *Języki i społeczności w Europie wczesnonowożytnej*, Kraków 2009, s. 69-93.

⁸² T. J u r e k, *Z Poznania*, s. 16.

⁸³ Retoryka pisarza Jerzego z lat dwudziestych XV w. absolwentów i studentów umieszcza w hierarchii godności na jednym poziomie ze szlachtą oraz rajcami i ławnikami – zob. M. R e s z t a k, *Ze studiów nad kulturą prawną kancelarii miejskiej późnośredniowiecznego Lublina*, w: *Coram iudicio. Studia z dziejów kultury prawnej w miastach późnośredniowiecznej Polski*, Warszawa 2013, s. 112.

⁸⁴ Ważna dla danej osoby była także cześć (*fama*), decydująca o pozycji w społeczności i predyspozycji do pełnienia urzędów (H. Z a r e m s k a, *Homo bonae famae*, w: *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, t. I, Toruń 1996, s. 229-236). W ślad za J. S i e d l e c k ą - K o r c z a k, *Przemoc i honor w życiu społecznym wsi na Mierzei Wiślanej w XVI-XVII wieku*, Toruń 2021, s. 401-404, mówić więc można o społeczności kultury honoru.

władzy Poznania. Mimo niewątpliwych zalet kształcenia, studia akademickie jedynie w niewielkiej mierze wpłynęły na dynamikę zmian w tym zakresie. Zebrany materiał wskazuje, że spośród wszystkich studentów z rodzin nieurzędniczych i starszych cechowych grono elit politycznych miasta (rady i ławy) zdołały zasilić tylko dwie osoby (rajcami zostali Bartłomiej Goźdź [nr 3] oraz Jan Kunisz [nr 18]). Znaczna popularność studiów wśród przedstawicieli tych dwóch grup nie szła także w parze z obraniem przez nich drogi kościelnej – dotyczyło to jedynie 6 spośród 20 osób (nr 6, 21, 42, 44, 45, 47). Większość studentów z rodziny starszych cechowych i osób spoza władz miejskich przejmowała więc miejsce w społeczeństwie po swoich ojcach oraz powracała zapewne do tych samych zajęć. Przypuszczać można, że wzrastająca w Europie w drugiej połowie XV w. liczba studentów związana była w pierwszej kolejności z powszechniejszym teraz dostępem do edukacji członków grup nieco uboższych i wykluczonych politycznie. Skuteczność studiów tych ostatnich była jednak mniejsza – nauka rzadko kończyła się zdobyciem przez nich stopnia naukowego i zmianą pozycji w relacjach władzy. Wydaje się, że edukacja akademicka, bardziej niż przełamywać bariery, stanowić mogła kolejny czynnik wzmacniający nierówności społeczne. Dla dostępu do poznańskiej rady i ławy kapitał kulturowy na przełomie XV i XVI w. nie miał więc większego znaczenia; liczył się przede wszystkim posiadany majątek i kapitał społeczny⁸⁵. Problem wymaga jednak oczywiście dalszych, szerszych badań.

KATALOG

Katalog zbiera informacje biograficzne o studentach z Poznania w latach 1490-1505. Ułożony jest alfabetycznie podług imion studiujących. Wiadomości podzielone są na trzy działy. Punkt A zawiera dane o studiach uniwersyteckich (immatrykulacji i promocjach, przy czym numery oznaczone literą B odnoszą się do bakalaureatu, a literą M do magisterium; fragmenty ujęte w nawiasy ostre oznaczają glosy dopisywane do właściwych not immatrykulacyjnych czy promocyjnych), punkt B – informacje o ojcach studentów (bądź ewentualnie innych członkach rodzin), wreszcie punkt C – informacje o samych studentach i ich karierze.

W Katalogu zastosowane są następujące skróty:

AmP – Poznań, Archiwum Państwowe, Akta miasta Poznania, I 5 (księga radziecka), I 295-300 (księgi ławnicze).

ARP – Akta radzieckie poznańskie, t. I-III, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1925-1948.

DepTest – Poznań, Archiwum Archidiecezjalne, Depositiones testium III-V.

⁸⁵ Wyjątkową rolę posiadanej sieci kontaktów podkreślają również M. Chojęta, Związki rodzinne członków lubelskiej elity władzy w pierwszej połowie XVI wieku, *Studia Historyczne* 51, 2008, z. 3-4, s. 263-278, czy Z. Noga, Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy, Kraków 2003, s. 193-207; z kolei H. Samsonowicz, Kto podejmował decyzje w miastach samorządowych średniowiecznej Polski?, w: *tenże*, *Studia z dziejów miast w średniowieczu*, Poznań 2014, s. 299-301, za decydujące czynniki uznaje majątek rodziny, obycie w miejskim prawie zwyczajowym i znajomości w innych miastach. Zob. też A. Bartoszewicz, *Piśmienność mieszczańska w późnośredniowiecznej Polsce*, Warszawa 2012, s. 62-64.

- IngolstadtM – Die Matrikel der Ludwig-Maximilians-Universität Ingolstadt-Landshut-München, t. I, cz. 1, wyd. G. Frh. von Pölnitz, współpr. G. Wolff, München 1937.
- Kantak – K. Kantak, Spis ksiązek z XV wieku Książnicy Seminarjum Duchownego w Poznaniu, cz. 1, Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego 45, 1918, s. 1-47; cz. 2, tamże 46, 1919, s. 241-311.
- KrakM – Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400-1508, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, przy współpracy R. Grzesika, t. I, Kraków 2004.
- KrakProm – Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402-1541, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Warszawa 2011.
- KrakRekt – Acta rectoralia Almae Universitatis Studii Cracoviensis, t. I, wyd. W. Wisłocki, Kraków 1893-1897.
- LipskM – Die Matrikel der Universität Leipzig, wyd. G. Erler, t. I (immatrykulacje), Leipzig 1895 (Codex diplomaticus Saxoniae Regiae II 16).
- Lutyński – K. Lutyński, Kapituła katedralna w Poznaniu w XVI wieku. Organizacja i majątek, Poznań 2000.
- MontpellierM – Matricule de l'Université de médecine de Montpellier (1503-1599), wyd. M. Gouron, Genève 1957.
- SHGKrak – Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, cz. I-V, Wrocław 1980 – Kraków 2021.
- SHGPozn – Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu, cz. I-VI, Wrocław 1982 – Poznań 2021.
- Ulan. – Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta, wyd. B. Ulanowski, t. I-III, Kraków 1894-1908.
- WiesKler – J. Wiesiołowski, Kler kolegiaty św. Marii Magdaleny i kościołów przykolegiackich w 1510 roku, Kronika Miasta Poznania 2003, nr 3, s. 76-102.
- WiesSpis – J. Wiesiołowski, Najstarszy spis obywateli miasta Poznania z 1514 roku, Kronika Miasta Poznania 1996, nr 3, s. 167-219.
- Władze – Władze miasta Poznania, t. I-II, opr. J. Wiesiołowski, Z. Wojciechowska, Poznań 2003 (odsyłam do odpowiedniego miejsca w indeksie w t. II).
- WSB – Wielkopolski słownik biograficzny, Warszawa-Poznań 1981.

Ponadto: czcig. – czcigodny (*honorabilis*); fl. – floren (przeważnie węgierski, gdy chodzi o reński, jest to zaznaczone); grz. – grzywna; wiard. – wiardunek.

1. Ambroży syn Hieronima (Hoffmann)

A. KrakM 1501h/294 (*Ambrosius Jeronimi de Posnania, 18 Januarii, 4 gr.*).

B. Hieronim Hoffmann *vel* Strosberg (1496-1517): 1501 burmistrz, 1502-1505 rajca; ma kamienicę w Rynku, domy na Piaskach (koło Gaski, też domek) i za Bramą Wrocławską (dworek z ogrodem); kupiec: ma długi u ludzi z Lipska (1502-1506), handluje suknem kupionym w Głogowie, Trzebnicy lub Wrocławiu; sprzedaje czynsze: 10 od 200 fl., 6 od 100 fl., 0,5 od 6 grz.; potem zadłużony (okresowo więziony): 1507 spłaca 250 florenów i zobowiązuje się dać 900 fl.; od 1509 wyprzedaje dobra w Poznaniu (m.in. dom za 600 fl. i dworek za Bramą Wrocławską za 100 kóp); od 1513 mieszczanin wrocławski; mąż Jadwigi (zm. 1505/1507), siostry Piotra Osła plebana w Konojadzie (dzieci Wojciecha Osła, WiesKler, s. 81), wdowy po Grzegorz

Strosbergu; dzieci: Ambroży i Wawrzyniec; 1509 zapisuje kaznodziei niemieckiemu w farze czynsz za dusze Grzegorza Strosberga i żony Jadwigi (AmP I 298, 8 k. 207v, 214v, I 299, k. 51v, 65, 67v, 68, 69, 75v, 76, 80, 82v, 83v, 84v, 85, 106v, 107v, 136v, 137, 144, 147v, 149v, 150, 156v, 166, 170, 172, I 300, k. 18; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 3, 6, 8, 10, 38, 43, 46, 48, 49, 57, 65, 75, 99, 198; Władze II, s. 202).
 C. Ambroży Hoffmann (1502-1509): 1502-1503 dostaje czynsze: od ojca Hieronima (z bratem) 10 od 200 fl., od matki Jadwigi (sam) 24 od 400 fl.; otrzymuje od matki zapis 158 fl. i od ojca 42 fl.; 1509 razem z ojcem sprzedaje czynsz 6 od 100 fl. na sukna dla ubogich; 1509 z ojcem i Katarzyną Knorową (żoną Jana Knorra) odstępują dworek za Bramą Wrocławską (AmP I 299, k. 75v, 149v; ARP III, nr 1939, 2088).

2. Andrzej syn Jana (Grodzicki)

A. KrakM 1503e/136 (*Andreas Johannis de Poznania solvit totum*); KrakProm 1505/67B (*Andreas de Posnania <canonicus Poznaniensis et Gneznensis, medicus>*), 1508/3M (*Andreas de Posnania <Grodziczki> <doctor medicine, canonicus Poznaniensis>*); przed 1518 dr medycyny (w Bolonii?).

B. Jan Grodzicki syn Jakuba (1488 – zm. 1515): 1490-1492, 1503 ławnik, 1493-1496, 1498-1500, 1502, 1504-1514 rajca, 1503 poseł miasta do Wrocławia, wityryk fary; ma kamienicę w Rynku (w 1514 płaci z niej 12 grz.), dworek i ogród za Bramą Wroniecką, dziedziny na Gasce oraz domki na Pękanowie (przed Bramą Wrocławską); ze Stanisławem Krystkiem kupuje dom na ul. Wielkiej; kupiec: handluje wołami i suknem, ma kontakty z ludźmi z Rawy, Gdańska, Lipska i Berlina, winni mu są 200 fl., 1419 fl., 71 fl., 100 fl.; trzyma kamienicę w zastawie (od Małgorzaty Czeplowej), kupuje czynsze 8 od 100 fl., 20 od 500 fl., 21 od 300 fl., 6 od 100 fl. węg.; zadłużony na 450 fl.; mąż Jadwigi, której oprawia 600 fl.; dzieci: Andrzej, Jan i Jakub; bracia: m.in. Wawrzyniec dr medycyny i kanonik poznański oraz Maciej dr medycyny, kanonik gnieźnieński, krakowski i poznański (AmP I 298, k. 93v, 94, 95v, 100v, 105, 106, 127, 138v, 159, 162, 166, 170, 182v, 191, 193v, 200v, 201, 205v, 215v, 219v, 225, I 299, k. 12v, 48v, 52, 83, 93v, 94, 97v, 105, 109v, 110, 116, 123v, 140v, 145, 145v, 154, 154v, 161, 164v, 165v, 172, 173, 173v, I 300, k. 11v; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. wewn. oprawy, s. 2, 11, 13, 16, 26, 31, 32, 34, 39, 43, 44, 45, 47, 53, 61, 68, 73, 74, 88, 135, 145, 322; P. Dembiński, Poznańska kapituła katedralna schyłku wieków średnich. Studium prozopograficzne 1428-1500, Poznań 2012, nr 138, 254; WiesSpis, s. 170 nr 16; Władze II, s. 197).

C. Andrzej Grodzicki (zm. 1550): od 1507 altarysta w farze (altarii patronatu Grodzickich), 1508-1531 kanonik u św. Marii Magdaleny, od 1508 kanonik NMPanny *in Summo*, 1514-1550 kanonik katedry poznańskiej, 1522-1525 skarbnik kapituły, 1527 i 1542 poseł na sejmy, 1523-1524, 1530-1532, 1543-1545 prokurator kapituły, od 1515 kanonik gnieźnieński, dziekan kruszwicki, wicecomes papieski; 1520, 1531 kupuje czynsze, 1527 nabywa kamienicę w Rynku; posiadacz druku medycznego wydanego w Bolonii (gdzie podpisany jako kanonik gnieźnieński i poznański, a więc to chyba zakup podczas studiów 1515/1518) – razem przynajmniej 6 inkunabułów teologicznych i medycznych, 1525 przekazuje dwa (trzy?) druki dominikanom poznańskim (AmP I 299, k. 79v, I 300, k. 68av, 78, 102, 211v, 309v; AmP I 5, s. 236, 322, 324; J. Korytkowski, Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej

od roku 1000 aż do dni naszych, t. II, Gniezno 1883, s. 142-143; Lutyński, według indeksu; Ulan. I, nr 1069; WiesKler, s. 78-79; inkunabuły: Biblioteka PTPN, sygn. 48956 I; L. Formanowicz, Katalog inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie, Poznań 1939, nr 80; Katak, nr 55; J. Rył, Katalog inkunabułów zespołu seminaryjnego Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne 25, 1972, nr 7 I, 43, 350; płyta nagrobna w katedrze: J. Jarzewicz. A. Karłowska-Kamzowa, B. Trelińska, Gotyckie spizowe płyty nagrobne w Polsce, Poznań 1998, nr 32).

3. Bartłomiej syn Mikołaja (Goźdź)

A. KrakM 1505h/203 (*Bartholomeus Nicolai de Posnania eiusdem dioc., 22 Decembris, 3 gr.*).

B. Mikołaj Goźdź (ur. ok. 1455 – zm. 1516/1520, niektóre informacje mogą dotyczyć ojca jego żony): 1506 starszy cechu piwowarów; 1480 jako Grambina z Kostrzyna sprzedaje działki na Piaskach; 1508 ma ok. 53 lata; dom w Rynku (odstąpiony przez jego teściową Dorotę Goździową, 1514 płaci z niego 2 grz.), dom i browar na ul. Koziej, domek na Rybakach; kupuje czynsze na sumę 10 sk. i 95 gr., płaci czynsz 1,5 od 24 grz.; mąż Katarzyny, której oprawia 40 grz., dzieci: Jakub Czopek (Goźdź?) piwowar, Wojciech i Bartłomiej; bratanek (*filiaster*) Świąszka rybaka (AmP I 297, k. 105-105v, 122, I 298, k. 115v, 126, 140v, 159, 166v, 189v, I 299, k. 50v, 67, 83v, 84v, 96, I 300, k. 105, 105v; ARP, według indeksu; AmP I 5, k. 163; DepTest IV, k. 64v; WiesSpis, s. 169, nr 7).

C. Bartłomiej Goźdź, Goździk (1515-1555): 1529-1531 ławnik, 1532, 1535-1540, 1543, 1545, 1551 rajca, 1554-1555 wójt, 1545 ekonom dominikanek; dom i browar w Rynku (po ojcu, odstąpiony mu przez braci) oraz dom na Piaskach; przed 1517 na służbie u urodzonego Jakuba Boturzyńskiego [z Małopolski, burgrabiego krakowskiego, potem poborcy kaliskiego, wreszcie wojskiego kaliskiego i poznańskiego, zob. SHGKrak I, s. 204], potem piwowar i kupiec; Jerzy Taszner z Legnicy winien mu 100 fl. za sukno; sprzedaje czynsz 8 od 100 grz., zapisuje czynsz 6 od 105 grz. kolegiacie w Szamotułach; mąż Anny (krewnej Wojciecha Starostki poręczyciela Bartłomieja?), być może krewny Mikołaja Goździa (zm. 1520) wikariusza katedry poznańskiej i prepozyta kolegiaty św. Mikołaja na Zagórzcu pod Poznaniem, pełnomocnik Jana Siekierzeckiego kanonika poznańskiego (AmP I 300, k. 101, 101v, 105, 105v, 108v, 115, 118, 123v, 148v, 149, 214, 220v, 264, 286, 288v, 300; AmP I 5, s. 150, 183, 185, 244; Władze II, s. 197; o Mikołaju prepozycie: AmP I 5, s. 4, 36, DepTest IV, k. 279; SHGPozn. VI, s. 166).

4. Benedykt syn Grzegorza (Sternberg)

A. KrakM 91e/072 (*Benedictus Gregorii de Posnania dioc. Posnaniensis dedit 4 gr, 16 Iunii*).

B. Grzegorz Sternberg (1460 – zm. 1504/1505): 1483 starszy bractwa krojowników sukna, 1477 i 1493-1500 ławnik; ma domy (murowany i drewniany) i browar na ul. Sukienniczej (Żydowskiej), zagrody i dworek za Bramami Wrocławską i Wroniecką, ogrody i działki w Kokundorfie, Gaju, dobra na Nowej Grobli; dwa kramy w Rynku; sprzedaje czynsz 2 od 24 fl. szpitalowi Świętego Ducha, 1494-1495 sprzedaje dobra w Kokundorfie i Gaju; mąż Barbary lub Małgorzaty, córki Piotra

Sternberga, której oprawia 10 (30?) grz., potem zaś Jadwigi, której oprawia 100 grz.; dzieci: Małgorzata żona Mikołaja Naramowskiego, z drugiego małżeństwa Benedykt i Jadwiga Heda (Hada) żona Wojciecha Oćwieskiego; brat Jana Poola; 1497 zapisuje część dóbr córce Jadwidze, nakazując jej płacić bratu Benedyktowi 2 grz. rocznie; 1501 daje radzie w depozyt 150 fl. do podziału dla swych trzech wnuczek, córek Jadwigi (co odwołuje w 1503).

C. Benedykt Sternberg (1489 – zm. 1523/1529): 1489 otrzymuje od ojca część jego dóbr, 1497 zapis skasowany, Benedykt ma dostawać 2 grz. rocznie od siostry Jadwigi; 1489 kleryk niższych święceń, 1497 (?) przyjmuje wyższe święcenia; augustianin, pleban w Kotłowie k. Mikstatu, a następnie w Psim Polu k. Wrocławia, 1512-1523 prepozyt szpitala Świętego Ducha we Wrocławiu, od 1516 pleban w Ołtaszynie; autor prac historycznych (opartych głównie na dziełach Jana Długosza) oraz polemiki antyluterańskiej (L. Krzywiak, Benedykt z Poznania. Śląski miłośnik historii z początku XVI wieku, Roczniki Historyczne 57, 1991, s. 73-116; J. Wiesiołowski, Rodzina Benedykta Sternberga z Poznania, tamże, s. 133-142).

5. Bernard syn Bernarda (Hammer?)

A. KrakM 1504h/313 (*Bernhardus Bernhardi de Posnania 0*); KrakProm 1507/36B (*Bernardus de Posnania <Vernar, doctor medicine>*).

B. Może Werner Hammer (Wernar, Hamr, Hammerer), zm. 1518/1520: ma dom na ul. Wielkiej (w 1514 płaci z niego 1 grz.) oraz dom, dworek, ogród i stodołę za Bramą Wroniecką; złotnik, sprawy m.in. z Janem Seifartem krawcem o 700 fl. i dług 470 fl., od Mikołaja Rosmana przyjmuje w zastaw naszyjnik za 100 fl., Maciejowi von Ende winien 41 fl. 28 gr a wikariuszowi katedralnemu Tomaszowi Wilkowskiemu 120 fl.; częste spory z Konradem Sauermannem z Wrocławia (1505-1506 spłaca długi u niego, dając naszyjnik za 120 fl. i 100 fl. w gotówce); 1510 z Eustachym von Eldern z Krakowa zawierają kontrakt z Sauermannem podczas jarmarku we Wrocławiu w sprawie klejnotów za 164 fl.; 1512-1513 w sporze z Seifartem, który poręczył Sauermannowi za Wenera na 100 grz.; długi: 100 kóp (23 fl.) u Andrzeja ze Słomina chorążego warszawskiego (z nim też proces o szmaragd), 200 fl. u szlachetnego Sędziwoja Sadowskiego (ręczy Jan Niemiec z Gdańska); mąż Doroty (być może córka Macieja Ruska złotnika, za którego Werner ręczył 1490), której oprawia 200 fl.; w 1510 ma syna, chyba tożsamego ze znanym później Michałem Wernerem, 1535 skazanym za herezję luterańską; 1518 oskarżony o niezapłacenie za kantylenę *Imperatrix* śpiewaną w farze (AmP I 298, k. 115v, I 299, k. 58, 123av, 160v, I 300, k. 15, 76, 93, 109; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 8, 22, 27, 37, 40, 42, 55, 59, 85, 89, 93, 94, 99, 103, 104, 105, 107, 108, 115, 155, 184, 236; WiesSpis, s. 184 nr 10; Ulan. II, nr 1714, 1838, 1840; J. Wiesiołowski, Złotnika z poetą spór o honorarium autorskie, Kronika Miasta Poznania 2000, nr 1, s. 64-78).

6. Błażej syn Mikołaja (Pszolka)

A. KrakM 1500h/497 (*Blasius Nicolai de Poznania solvit 2 gr*); KrakProm 1507/72B (*Blasius de Posnania petens <Pczolka>*).

B. Mikołaj Pszolka (1479-1484): rzeźnik; ma dom pod zamkiem; 1484 oprawia 10 grz. żonie Jadwidze, która 1505-1511 wykupuje czynsz 12 grz. i sprzedaje dom

na Gasce; potem żona Walentego Majewskiego *vel* Pczółki (AmP I 297, k. 72, I 298, 21v, I 299, k. 163v, I 300, k. 101, 267, 307v-308, 311, 315; ARP III, nr 2182; AmP I 5, s. 191; WiesSpis, s. 197, nr 11).

C. 1519-21 czcig. Błażej Pczółka: 1519 bakałarz otrzymuje od ojczyma Walentego Majewskiego 15 grz. zapisanych mu przez zm. matkę Jadwigę oraz 60 grz. po ojcu, do podziału z bratem Janem; 1521 spłaca Stanisławowi altaryście 24 z 30 grz. długu, pozostałe 6 grz. jest mu darowane (AmP I 5, s. 230, 253).

7. Franciszek syn Wojciecha (Widawski lub Kita)

A. KrakM 1502h/284 (*Franciscus Alberti de Posnania solvit totum*).

Możliwe dwie identyfikacje:

B. Wojciech Widawski (1486 – zm. 1500/1502): 1488-1492 ławnik, 1494-1496, 1498-1500 rajca; ma kamienicę i browar w Rynku, dom na Garbarach, dworek za Bramą Wrocławską, młyn za Bramą Wielką (tzw. młyn Fafków?); kupiec: w spółce z Janem Kanią (sąsiadem), jeździ na jarmarki (zaległe sumy Błażeja ze Skwierzyny mieszczanina poznańskiego mają być wypłacone Wojciechowi w Rzeszowie i Lublinie), dysponuje dużymi sumami (424 fl.), od ok. 1495 inwestuje w nieruchomości w mieście; mąż Agnieszki, której zapisuje w dożywocie dom i browar w Rynku (po śmierci mogą być wykupione przez ich dzieci za 300 fl.); dzieci: Mikołaj, Franciszek i Katarzyna żona Jana Knorra, występująca też potem jako matka Jana Gerlina (AmP I 298, k. 71, 80, 92v, 110v, 193, 200v, I 299, k. 8, 9, 10v, 69; ARP II, nr 1660 i według indeksu; Władze II, s. 257).

C. Franciszek Widawski (zm. 1510/1513): młodszy brat Mikołaja duchownego (*discretus*), studenta w Lipsku (zob. niżej, nr 31); 1502 z bratem ma kamienicę w Rynku, a 1510 sam dworek za Bramą Wrocławską; 1504-1508 obaj w sporze z siostrą Katarzyną o dobra po ojcu, płacą jej 300 fl., Franciszek otrzymuje kamienicę w Rynku, spłaca Mikołajowi 150 fl. i przejmuje wszystkie długi ojca; 1507 ciż bracia sprzedają czynsz 8 od 100 fl.; 1507 tymczasowo uwięziony z powodu długu 100 fl.; zapewne niezonaty i bezdzietny – po jego śmierci dobra przejmują matka Agnieszka i siostra Katarzyna (AmP I 299 k. 69, 124, 137, 137v, 154, I 300, k. 24; ARP III, nr 2095; AmP I 5, s. 7, 9, 10, 24, 27, 30, 32, 44, 46).

Dругa możliwość:

B. Wojciech Kita (1480 – zm. 1495/1498): 1489-90 starszy cechu piwowarów; ma dom w Rynku oraz dom i dworek na Garbarach; sprzedaje czynsze 1 od 12 grz., 2 od 24 grz., 1,5 od 18 grz., 2 od 24 grz., kupuje czynsz 2 od 24 grz.; mąż Reginy córki Macieja Kędzierzawego (siostry Anny żony Jana Mrzygłoda oraz Jana bakałarza sztuk i altarysty w farze – przy podziale ich dóbr po ojcu kamienica na ul. Wielkiej przypada Wojciechowi i Janowi Mrzygłodowi, którzy następnie ją sprzedają); dzieci: Franciszek i Urszula żona Błażeja malarza (której dostaje po śmierci ojca 60 fl.); 1488 odstępuje bractwu altarystów w farze czynsz 1,5 od 18 grz. za dusze rodziców (AmP I 297, k. 94, 116v, I 298, k. 4, 14, 15v, 21, 28, 31, 37, 51, 66v, 71v, 72v, 87, 101v, 102v, 106, 107, 108, 112v, 121, 133, 133v, 141, 151, 156, 161v-162, 194; ARP, według indeksu).

C. Franciszek Kita (1498 – zm. 1522/1527): małoletni do 1502 (27 V), kiedy wypłacono mu 100 fl. za dom po ojcu, odstąpiony Maciejowi Kijkowi (potem Kicie) drugiemu

mężowi jego matki Reginy; 1502-1508 nie występuje w księgach, potem właściciel domu na ul. Wrocławskiej (gdzie 1501 Regina ma zapisane wiano, a 1514 Franciszek płaci z niego 60 gr), dworku, ogrodu i działki na Nowych Ogrodach; 1517-1519 spłaca 500 fl. poręki za Adama Gnata prepozyta w Kórniku; 1522 zapisuje czynsz 1,5 od 18 grz. Janowi Kostrzyńskiemu kanonikowi fary, a potem na łaźnię dla ubogich; mąż Doroty, której oprawia 200 grz. (AmP I 299, k. 21v, 22, 40v, 132v, 135, 146, 167, I 300, k. 6v, 8v, 16, 103v, 128, 224v; ARP III, nr 1879; AmP I ,5 s. 196, 220, 234, 262, 269; WiesSpis, s. 197, nr 6).

8. Grzegorz syn Jakuba

A. KrakM 99e/136 (*Gregorius Jacobi de Poznania totum*).

B. Być może syn Jakuba kowala, 1483 właściciela domu na Stelmachach (AmP I 298, k. 3).

C. Grzegorz (1510-1531): 1510-1514, 1516-1517, 1519-1520 starszy cechu kowali; ma dom za Bramą Wrocławską (kupiony 1513); mąż Zofii, której oprawił 30 grz.; córka Magdalena żona Erazma kowala, który oprawił jej 20 grz. (AmP I 300, k. 20, 67, 126, 154v-155, 304, 311; AmP I 5, s. 62, 77, 97, 114, 134, 171, 194, 231, 247, 292; Władze II, s. 198).

9. Jakub Kliza syn Jakuba

A. KrakM 1505e/021 (*Jacobus Jacobi Klyza de Posnania 4 gr*).

B. Jakub Kliza (zm. 1489/1495): 1462-1465, 1467-1474 starszy cechu rzeźników; ma dom na ul. Wrocławskiej i jatkę w nowych jatkach; mąż Doroty, której oprawia 20, a potem 30 grz.; następnie to żona Wawrzyńca Klizy piwowara; dzieci: Małgorzata żona Jana Lempchenna i Jakub; brat Małego Maćka rzeźnika (AmP I 297, k. 7, 40v, 79v, I 298, k. 93v, 94v, 108v, 188v; Władze II, s. 209).

C. Jakub Kliza *vel* Klizka (1495-1528): 1499 niepełnoletni, po dojściu do pełnoletności razem z siostrą mają otrzymać 40 grz. od brata [*recte*: ojczyrna] Wawrzyńca Klizy i jego żony Doroty [ich matki]; ma jatkę w nowych jatkach, ogród na Jeźycach i dworek albo ogród za Bramą Wrocławską; rzeźnik, po zbyciu jatki w 1517 piwowar; 1513-1514 temuż i dzieciom jego zm. siostry Małgorzaty Wawrzyniec Kliza ma spłacić 90 grz. po zm. żonie Dorocie (ich matce); pożyczka 46 fl., winny jest 16 fl. i 44 fl. za chusty (*vittarum alias rambky*; AmP I 298, k. 188v, I 299, k. 30, 67, 148, 181v, 249, 149v; AmP I 5, s. 109, 111, 119, 122, 123, 127, 222).

10. Jakub Świetlik syn Jana

A. KrakM 1504e/022 (*Jacobus Joannis de Posznania dedit 4 gr*); KrakProm 1505/76B (*Jacobus de Posnania <doctor medicine, uxoratus Poznanie>*), 1508/4M (*Jacobus de Posnania <Svyetylyk> <doctor medicine, uxoratus>*); LipskM W1513 P4 (*mgr Jacobus Swetlück de Posnania mgr Cracoviensis 10 gr*), przed 1518 dr medycyny.

B. Jan Świetlik (1491 – zm. 1518/1520): ma dom murowany na ul. Ciasnej (1514 płaci z niego 3,5 grz.) oraz krótko browar koło dominikanek; mistrz cechu garncarzy, ma kram kupiecki (który sprzedaje 1516); posiada czynsz 1 od 12 grz.; mąż Agnieszki; dzieci: Jakub i Małgorzata Wojtkowa żona Wojciecha Kochanka; spokrewniony z Suleńskimi, Libenkami, Mizgałami, Heleną Gniewomirową i Piotrem Bargierem, jak pokazuje

sprawa o bliższość po mgrze Janie Piecu (AmP I 298, k. 184, 187, 195, I 299, k. 3, 3v, 26, 48, 65, 77v, 86, 102, 129, 141, 152, 171v-172, I 300, k. 45v, 58, 58v, 61, 107; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 37, 38, 132, 172, 179, 200, 207, 241; WiesSpis, s. 187, nr 5).
 C. Jakub Świetlik (ur. ok. 1487 – zm. 1523/1525): 1511 czcig. Jakub z Poznania mgr sztuk z Krakowa, rektor szkoły farnej w Poznaniu, ma ok. 24 lata (1513 rektorem był już Marcin z Obornik: DepTest IV, k. 327v); od 1518 dr medycyny; ma domy na ul. Ciasnej i na Stelmachach; kupuje czynsz 2 od 24 grz.; mąż Doroty córki Katarzyny Janikowej [i Piotra Janika, jej stryjem był mgr Maciej Janik, zob. WiesKler, s. 81], której zapisuje 400 fl. (albo 200 kop) wiana, potem ż. Jana Wróbla (zob. nr 42); ojciec Jana (AmP I 300, k. 76v, 107, 178v, 279v, I 302, k. 143 [błędnie jako Jan, a syn jako Jakub?]; AmP I 5, s. 233, 241, 250, 269, 280, 290; DepTest IV, k. 212v).

11. Jakub syn Macieja

A. KrakM 1500e/225 (*Jacobus Mathie de Posznania solvit 2 gr*).

Możliwe dwie identyfikacje:

B. Maciej Ładacz (1480-1531): ma dom na Garbarach (za Bramą Wodną), potem dom na Podgórczu (z którego 1514 płaci 12 gr); kramarz, ma budę w Rynku; opiekun i stryj Jakuba Schona, egzекutor testamentu Jana mydlarza (AmP I 297, k. 89v, I 298, k. 56v, 173v, I 299, k. 14, I 300, k. 42, 91a, 303v; ARP, według indeksu; WiesSpis, s. 202 nr 23).

C. 1514-28 Jakub Ładacz: ma dom na Podgórczu, obok Macieja Ładacza (1514 płaci 12 gr); mąż Katarzyny (AmP I 300, k. 70v, 104v, 253v, 254; WiesSpis, s. 202, nr 24).
 Inna możliwość:

B. Maciej (1486-1502): 1473 starszy cechu stelmachów, 1474-1476, 1479-1480, 1482, 1485-1493, 1502 cechu bednarzy; ma dom na ul. Wodnej i na ul. Małej pod zamkiem; z Janem Ziemkiem skwitowani z 6 grz. przez szlachetnych Będlewskich (AmP I 298, k. 55v, 73v, 78, 80v, 104v, I 299, k. 66). Na pewno różny od Macieja Rychlika bednarza (AmP I 298, k. 104v).

C. Jakub (1527-1531): bednarz, ma dom na ul. Wodnej, a potem na ul. Wrocławskiej (AmP I 300, k. 211v, 219v, 291, 293, 314v; ARP, według indeksu).

12. Jan Bielejewski

A. LipskM S1499 P21 (*Iohannes Beyloßlawßky de Poßnonia 6 gr*).

B. Zapewne Jan Bielejewski: 1506 kowal (*faber*) ręczy za Michała kapłana w sprawie o 5 grz. (ARP III, nr 2209). Jego syn to zapewne Jakub Bielejewski (1510-1531): 1523-1524 starszy cechu garncarzy, posiadacz domu, części winnicy i działki za Bramą Wroniecką, mąż Agnieszki, a potem Anny, której oprawił 30 grz. (AmP I 299, k. 159v, I 300, k. 16, 52v, 157v, 267v, 304; AmP I 5, s. 299, 319; DepTest IV, k. 244; WiesSpis, s. 216, nr 18; Władze II, s. 180). Rodzina z Bielejewa k. Wroniek, może krewni tamtejszych dziedziców, występujących tam do 1482 (SHGPozn I, s. 44).

C. Jan Bielejewski 1508 pleban w Rąbinu i 1524-1537 Kamieńcu (SHGPozn II, s. 112, IV, s. 60).

13. Jan syn Burcharda

A. KrakM 1501h/260 (*Joannes Burchaldi de Posnania 4 gr*); KrakProm 1502/105B? (*Joannes de Posnania*).

B. Zapewne Jan Burchard (1475 – zm. 1495/1496): 1477, 1483-1488, 1491-1492, 1494 ławnik, 1478, 1480, 1482, 1489-1490, 1493 wójt; ma kamienice w Rynku (którą zamienia 1483 na dobra w Pniewach) i na ul. Wrocławskiej, domy na ul. Wielkiej i Koziej, ogrody za Bramą Wrocławską i za Bramą Wroniecką, dworek na Nowych Ogrodach, działkę na Garbarach; kramarz: z Kasprem Welczlem i jego żoną sprzedają kram w Rynku; 1479 dzierżawi od miasta mostowe oraz targ śledziowy i solny; kupuje czynsz 1 od 12 grz., sprzedaje czynsz 3 od 36 fl. (dla ubogich), 1,5 od 10 grz. i 12 fl., 0,5 od 6 grz.; mąż Anny córki Jakuba Grodzickiego, występującej po śmierci męża jako Burchartowa (AmP I 297, k. 8, 23, 24, 24v, 50, 74v, 95v, I 298, k. 5, 5v, 16v, 23v, 28, 28v, 29, 32v, 34v, 41, 42v, 70, 76, 80v, 81v, 82v, 84v, 86v, 101v, 105, 106, 108v, 115v, 117v, 119, 123v, 127, 129, 132, 134, 140v, 151, 166, 166v, 167, 170v, 182v, 191, 200v, I 299, k. 143; ARP, według indeksu).

14. Jan Gracz

A. LipskM S1499 P16 (*Iohannes Gretz de Poßnonia 6 gr*).

B. Paweł Gracz (1462 – zm. 1497/1499): 1470-1471 ławnik, starszy bractwa NMPanny w farze; ma dom w Rynku, dom z ogrodem za Bramą Wrocławską, dom na Podgórczu i wykusz; ma kram w Rynku, handluje sukmem; kupuje czynsze 0,5 od 6 grz., 1 od 12 grz., 20 od 300 fl., a sprzedaje czynsz 4 od 48 grz.; dzierżawi wagę miejską; mąż Barbary (pasierbicy Macieja piwowara), dzieci: Paweł, Stanisław (zmarli przed 1500), Jan, Kasper (zm. 1528, wielokrotny ławnik i rajca), Zofia benedyktynka w Chełmnie, Barbara żona Wojciecha Rosmana i Agnieszka żona Mikołaja Czeuchnera (AmP I 295, k. 37v, I 296, k. 8v, 11, 34, 71v, 72, 88, 128v, 133, 136v, 176v, 186v, 187, 208v, 279v, 284, 291v, I 298, k. 101, 205, 224v, I 299, k. 1a, 43; ARP, według indeksu; Władze II, s. 197).

C. Jan Gracz (1499-1522): 1499 młodzieniec (*iuvenis, iunior*) zawiera ugodę z siostrą Agnieszką i bratem Kasprem w sprawie dóbr po ojcu, Kasper ma mu wypłacić 40, a następnie 400 fl.; 1503 tenże duchowny (*discretus*) kwituje Kaspra z dóbr po ojcu; kupuje czynsze: 1503 od brata Kaspra 12 od 200 fl., 1507 od Macieja vom Ende 3 od 36 grz.; 1514-1522 altarysta w farze (AmP I 299, k. 84, 89, 118v; ARP II, nr 1727; AmP I 5, s. 124, 220, 275).

15. Jan Szram

A. LipskM W1501 P11 (*Iohannes Seramme de Poßnonia 6 et gr*).

B. Któryś ze Szramów – Jan Szrama (1481-1486): kupuje czynsz 2 od 24 grz., 1484 ma dzieci (AmP I 298, k. 225; ARP II, nr 1417), może mąż Doroty Szraminy, 1486-1499 posiadaczki domu na Garbarach (AmP I 298, k. 104v, 108v, 200v, 225, I 299, k. 8, 23); Marcin Szramka 1483 sprzedaje dom na Podgórczu (AmP I 298, k. 3); spokrewniony z nimi zapewne Mikołaj Szrama kapłan 1516 (AmP I 5, k. 163). Być może to Szramowie Chaławscy z Manieczek, którzy w 1487 sprzedali swoją część tych dóbr (SHGPozn III, s. 84-85).

C. Jan Szrama *alias* Włoszek (1522-35, zm. przed 1550): krawiec, ma domy w Rynku (krótko), na ul. Wielkiej i domki na Pękanowie (przed Bramą Wrocławską); dysponuje drobnymi czynszami; mąż Łucji; 1535 podejrzany o luteranizm (AmP I 300, k. 120, 121v, 128, 133v, 140, 150v-151, 222v-223, 240, 244v, 262, 262v-263, 270; AmP I 5, s. 291, 298; Ulan. II, nr 1839; Inwentarze mieszczańskie z lat 1528-1635 z ksiąg miejskich Poznania, wyd. S. Nawrocki, J. Wisłocki, Poznań 1961, nr 37).

16. Jan syn Jana (Jost lub Sternberg)

A. LipskM W1491 P7 (*Iohannes Iohannis de Posnonia VI gr*); 1491 14 VI [tenże?] Jan z Poznania student ręczy za Tomasza z Poznania pozwanego o lutnię wartą 10 gr (KrakRekt nr 1421).

Możliwe dwie identyfikacje:

B. Jan Jost (1455 – zm. 1491/92) – zob. niżej, nr 37.

C. 1499 Jan z bratem Stanisławem (może studentem w Krakowie), synowie Jana Josta kupują czynsz 0,5 od 6 grz. (AmP I 299, k. 33).

Inna możliwość:

B. Jan (Hanuszek) Sternberg (1452 – zm. 1482/1483): 1476-1477 starszy bractwa kramarzy, 1478 i 1480 wityryk fary; ma dom i browar na ul. Wodnej, potem dom murowany i browar w Rynku oraz domki na Podgórczu; ma kram i jatkę rzeźniczą w Rynku, handluje nieruchomościami na przedmieściach, głównie na Garbarach, Piaskach, także za Bramą Wrocławską i na Nowej Grobli; mąż Doroty, której 1452 oprawia 12 grz., potem (1466) innej Doroty wdowy po Mikołaju Broniszu garbarzu; dzieci: Dorota, z drugiego małżeństwa Jan, Jerzy, Katarzyna żona Łukasza Sporna i Małgorzata żona Piotra Zawartego, a następnie Macieja Zewerta (Sigerta).

C. Jan (1497 – zm. 1500/1501): 1498 w działach dóbr rodzinnych otrzymuje kamienicę w Rynku, ale matka Dorota zachowuje m.in. prawo produkcji i sprzedaży piwa oraz dożywotnio komnatę; 1499 matka Dorota odstępuje swym dzieciom kram w Rynku i dworek na Nowej Grobli; mąż Doroty (może córki Łukasza postrzygacza), której oprawia 200 fl.; szwagier Łukasza Sporna (zob. niżej, nr 24), krewny Benedykta Sternberga (zob. wyżej, nr 4; o wszystkich: J. Wiesiołowski, Rodzina Benedykta Sternberga z Poznania, Roczniki Historyczne 57, 1991, s. 123-127).

17. Jan syn Marcina (Gnat)

A. KrakM 99e/033 (*Johannes Martini de Poznania 3 [gr]*); KrakProm 1502/105B? (*Joannes de Poznania*).

B. Marcin Gnat (1474-1501): 1474-1492, 1494-1499 starszy cechu bednarzy; ma dom na ul. Wrocławskiej (przejęciowo dwa); sprzedaje czynsz 2,5 od 30 grz. (AmP I 298, k. 13v, 215v, 219, I 299, k. 29v, 64v; ARP II, nr 1819 i według indeksu; Władze II, s. 196).

C. Jan Gnat (1501-1514): ma dom na ul. Wrocławskiej, zapisuje czynsz 1 kopy od 15 grz.; mąż szlachetnej Katarzyny Domasławskiej, której 1501 oprawia 40 grz.; 1503 wykupuje czynsz zapisany przez Marcina; zapewne brat Adama prepozyta kolegiaty w Kórniku, z którym sprzedaje dom na ul. Wrocławskiej; 1516 zeznaje, że przez kilkanaście lat wynajmował mieszkanie u Katarzyny Włochowej

(AmP I 298, k. 219, I 299, k. 69, 77v, 96, I 300, k. 10v, 39v; ARP, według indeksu; DepTest V, k. 54v).

18. Jan syn Marcina (Kunisz)

A. KrakM 1502e/161 (*Johannes Martini de Poznania [...] gr solvit, totum*); Krak-Prom1505/74B? (*Johannes de Posnania*).

B. Marcin Kunisz (1487 – zm. 1514/1515): ma domy na ul. Wrocławskiej (1514 daje z niego 7 wiard.) i Psiej, browary na ul. Ciasnej i Psiej oraz dworki za Bramą Wroniecką i na Rybakach; piwowar; mąż Małgorzaty, której oprawia 80 grz. (AmP I 298, k. 86, 96v, 106v, 111v, 141, 158, 198v, 221v, I 299, k. 14, 90v, 92v, 139v, 152v, I 300, k. 43; WiesSpis, s. 198, nr 27).

C. Jan Kunisz (1514-1533): 1519 starszy bractwa kupców, 1520, 1527 ławnik, 1518, 1521-1522, 1533 rajca, ekonom szpitala św. Stanisława; ma dom na ul. Psiej; występuje w imieniu spółki Welserów [skąd?]; mieszczanin z Łowicza ma u niego dług 342 fl. (AmP I 300, k. 41v, 103, 107v, 112, 122, 122v, 125, 132v, 137v, 138, 141, 170, 234v-235; AmP I 5, s. 216, 226, 227, 228, 231, 233, 242, 247, 251, 254, 256, 262, 268, 271, 275, 280, 281, 289, 296, 311; Władze II, s. 216).

19. Józef Scholz

A. LipskM S 1499 P14 (*Ioseph Schulch de Poßnonia 6 gr*).

B. Najpewniej z rodziny Scholz (Scholtis), możliwe różne identyfikacje ojca: 1) Marek Scholz kuśnierz (1483-1490): ma dom na ul. Ciasnej, dworki za Bramą Wrocławską i Wroniecką; żonie oprawia 60 grz. (AmP I 298, k. 4, 14, 22v, 24, 28, 68, 80v, 90v, 99v, 113v, 122v); najpewniej różny od Marka Sulczera ławnika i rajcy (zm. 1514). 2) Mikołaj Scholtis budnik i sługa miejski (1489-1503): ma domy koło dominikanów i na ul. Psiej oraz ławę śledziową, operuje sumami do kilkunastu grz. (AmP I 298, k. 112, 124v, 145v, 161, 220v, I 299, k. 84, 89, 89v; ARP III, nr 1953, 1993). 3) Jakub Scholz (1488 – zm. 1491/1496), który ma dwór za Bramą Wroniecką (AmP I 298, k. 95v, 117v, 138v, 196).

20. Kasper syn Jana (Poczke)

A. KrakM 90e/007 (*Caspar Johannis de Poznania solvit 4 gr*).

B. Jan Poczke (1486-1513): 1488-1499, 1501-1504, 1510-1512 starszy cechu czerwonoskórników; ma domy na Garbarach i Nowych Ogrodach; raz występuje jako pełnomocnik dominikanów poznańskich; sprzedaje czynsze m.in. bractwu altarystów i dominikanom, pożycza niskie kwoty (6 grz. 45 gr i 5,5 grz.); zm. przed 1514, gdyż brakuje go w spisie podatkowym z tego roku, gdzie występuje Maciej Poczke, może syn (AmP I 298, k. 67v, 68v, 71, 94v-95, 130v, 148, 157, I 299, k. 38v, 83, 107v, 120v, 144v, 161v, 173v-174, I 300, k. 20v; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 62, 77, 97).

C. Kasper Poczke (1510-1525): ma domy na Garbarach i Nowych Ogrodach (1514 płaci 20 gr); raz występuje z przydomkiem Olejnik, raz zaś jako Białoskórnik; ojciec Szymona farbiarza, znanego od 1520 (AmP I 299, k. 160, I 300, k. 65v, 103v, 103v-104, 141v, 173v-174; WiesSpis, s. 219, nr 47).

21. Kasper syn Jana (Kłóza)

A. KrakM 1504e/062 (*Caspar Joannis de Posznania dedit 3 [gr]*); KrakProm 1510/58B (*Casper de Posnania*), 1513/12M (*Caspar de Poznania <canonicus Sredensis>*).

B. Jan Kłóza (1483 – zm. 1522/1523): ma dom na ul. Szewskiej, po 1493 na ul. Wielkiej (1514 jego zięć płaci 20 gr); szewc, ma ławę szewską w Rynku; sprzedaje czynsz 1 od 12 grz. bractwu altarystów w farze; żony nieznane, dzieci: Andrzej dominikanin, a z innego małżeństwa Kasper i Małgorzata żona Jana zw. Kłóza (kilkakrotnego starszego cechu szewców), który oprowił jej 60 grz. (AmP I 298, k. 5, 140, 155, 156v, 160, 163, 201v, 215, I 299, k. 73, 154, 162, 169, I 300, k. 25, 130, 135v, 159v, 188v, 208, 231v, 309; WiesSpis, s. 186, nr 35; Władze II, s. 210).

C. 1513 czcig. Kasper mgr sztuk z Poznania (DepTest IV, k. 351); 1523 czcig. Kasper mgr sztuk i jego brat przyrodni Andrzej dominikanin odstępują Janowi Kłózie szewcowi, swemu szwagrowi, dom na ul. Wielkiej po ich ojcu Janie (AmP I 300, k. 135v); kanonik kolegiaty w Środzie (zob. punkt A).

22. Leonard Helt syn Ulryka

A. LipskM W1491 P14 (*Leonhardus Heldt de Posnonia VT*); KrakM 94h/247 (*Leonardus Vlrici de Poznania solvit totum*); IngolstadtM kol. 347 (26 IX 1511: *Leonhardus Held de Polonia 18 cruc.*); MontpellierM s. 21 (16 V 1512: *Leonardus Ulrici Helt de Nurnberga, dioc. Poznaniensis*).

B. Ulryk Helt (1475 – zm. 1504/05): 1478 starszy bractwa krojowników sukna, 1479-1480 ławnik, 1481-1482, 1487-1494, 1496-1500, 1502-1504 rajca, 1501 poseł miasta do króla; ma 2 kamienice w Rynku, dom i browar na ul. Psiej, dom na starym cmentarzu, domek ze stajnią na ul. Ciasnej, łaźnię na ul. Koziej, dom, dworki, ogrody, łąki i trzy domki za Bramą Wroniecką, dworek i ogród za Bramą Wrocławską, dom, dworek i ogród na Rybakach, młyn za Bramą Wroniecką (zw. Wierzbny – AmP I 299, k. 139), rolę w Kokundorfie oraz dom i stajnię na Stelmachach; kupiec, ma kram w Rynku; sprzedaje czynsz 24 od 300 fl.; zaciągane u niego dług: 160 fl., 100 fl., 170 fl.; 1486-95 kupuje liczne czynsze: 2 od 30 grz., 9 od 120 fl., 4,5 od 52 grz., 4 od 64 fl., 2 od 24 fl., 8 od 100 fl., 5 od 75 fl., 2 od 24 grz., 14 od 200 fl.; wtedy też sprzedaje dom na Stelmachach, dworek za Bramą Wroniecką; 1501 kupuje czynsze 1 od 12 grz. i 4 od 48 grz.; 1502 sprzedaje kamienicę w Rynku; 1503 ma dług 300 fl.; mąż Anny; dzieci: Stanisław (1506 oprawia żonie Barbarze 3000 fl.), Ulryk, Leonard i Nawojka żona Jana Hermana (AmP I 297, k. 8, 16, 22v, 33v, 40, 42v, 49, 86, 86v, 89, 97v, 124, 124v, I 298, k. 3, 5v, 6, 8, 10, 13v, 23, 32, 42, 46v, 59, 69v, 85, 88v, 91, 100, 108, 121, 127v, 128v, 129, 134, 134v, 149, 151v, 154v, 155v, 157v, 159v, 165v, 174, 179v, 181, 182, 183, 187, 189, 190, 194, 209v, 211v, 213v, 217, 222, I 299, k. 1a, 2v, 4, 4v, 7, 7v, 9, 9v, 11v, 12v, 22v, 25, 27v, 28, 28v, 29, 30v, 32, 37, 38, 39v, 41v, 42v, 50v, 59v, 64v, 74, 74v, 78, 82, 82v, 85, 92v, 93v; ARP, według indeksu; Władze II, s. 200; SHGPozn V, s. 616-617).

C. Leonard Helt (1497 – zm. 1512/1514): w działach po ojcu otrzymuje trzy domki za Bramą Wroniecką i browar na ul. Psiej; ma kamienicę w Rynku (na której zapisuje matce Annie czynsz 14 od 200 fl.) i dom na ul. Psiej; 1506-1509 sprzedaje dworek za Bramą Wrocławską, młyn Wierzbny, pagórek z groblą obok św. Wojciecha oraz dom na ul. Psiej; 1497-1506 pleban w Międzyrzeczu, 1505 prepozyt szpitala Świętego

Ducha w Poznaniu, od 1506 kanonik poznański (AmP I 299, k. 104v, 105, 106, 110, 112, 125v, 139, 144, 145, 147v, 166v; AmP I 5, s. 46, 127; SHGPozn III, s. 141; J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, t. II, Poznań 1964, s. 651).

23. Łukasz syn Jana (Pierzykoszula)

A. KrakM 93e/159 (*Lucas Johannis de Poznania Poznaniensis dioc. dedit 3 gr.*).

B. Jan Pierzykoszula (1486 – zm. 1502): 1491-1499, 1501 starszy cechu piwowarów (inaczej Władze II, s. 232), pełnomocnik szpitala Świętego Krzyża; ma dom na ul. Wrocławskiej, dom i browar na ul. Psiej oraz browar koło muru miejskiego; 1495 jeden z oskarżonych o fałszowanie miary piwa, uwięziony i skazany na ścięciu, wykupuje się od kary; mąż Anny, której oprawia 80 grz.; dzieci: Łukasz, Jerzy i Wojciech, noszący to samo nazwisko Stanisław był najpewniej synem Anny z poprzedniego małżeństwa (AmP I 298, k. 72, 125, 171, 199, 210v, 219, 222v, 223, I 299, k. 1v, 4v, 13, 29v, 32, 46v, 65v, 69v, 75v; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 233).

C. Łukasz Pierzykoszula lub Koszulka (1506-1519): ma dom na ul. Wrocławskiej (1514 płaci z niego 1 grz.); mąż Doroty, której 1508 oprawia 200 fl.; poręczyciel za Michała kapłana; 1519 dokonuje z braćmi Wojciechem i Jerzym działów dóbr po ojcu; jeszcze 1530 „dom Pierzykoszuli na ul. Wrocławskiej” (AmP I 299, k. 126, 133, I 300, k. 43, 290v; ARP III, nr 2209; AmP I 5, s. 233; WiesSpis, s. 198, nr 21).

24. Łukasz syn Łukasza (Ostróżka, Sporn)

A. KrakM 1504e/021 (*Lucas Luce de Posznania dedit 4 gr.*); 1510 tenże student w Bursie Jerozolimskiej ma 1 grz. 6 gr długu (KrakRekt nr 2158).

B. Łukasz Ostróżka (Sporn, Brzęczka, 1483 – zm. 1513): 1496-1497, 1501, 1503 starszy bractwa krojowników sukna, 1499, 1505-1509 rajca; ma 2 kamienice w Rynku (jedną uzyskał 1492 od króla Jana Olbrachta po Wolfgangu Fafce, oskarżonym o fałszowanie monety), domy na Piaskach i Nowych Ogrodach, dworek z ogrodem za Bramą Wrocławską; ma ławę sukienniczą i kram w Rynku; sprzedaje czynsze: 6 od 100 fl., 4 grz. od 50 kóp, 12 od 200 fl., wykupuje czynsze na swoich kamienicach w Rynku; po jego śmierci zostają długi: 80 fl., 150 fl., a także 69 fl. dla Ludwika Engelhardta z Torunia; mąż Katarzyny córki Jana (Hanuszka) Sternberga, której oprawia 200 fl.; dzieci: Stanisław, Łukasz, Wawrzyniec, Maciej, Regina, Anna i Elżbieta żona Józefa Cziliga, wszystkie córki zm. 1515/1517 (AmP I 297, k. 88v, I 298, k. 10, 73v, 151v, 155, 164, 174, I 299, k. 6v, 21v, 30v, 34, 35, 40v-41v, 60v, 68v, 69, 73, 78, 102v, 152, 153, 156v, 161v 171v, I 300, k. 46v, 68v-69; ARP, według indeksu s.v. Sporn i Ostroska; AmP I 5, s. wewn. oprawy, s. 11, 23, 31, 45, 47, 51, 52, 75, 102, 105, 130, 147, 186).

C. Łukasz Ostróżka (Sporn, 1514-1519): 1515-1518 w działach dóbr po ojcu brat Stanisław otrzymuje 2 kamienice w Rynku i dom na Nowych Ogrodach z obowiązkiem spłaty dla reszty rodzeństwa, w tym 60 fl. dla Łukasza; 1517 Łukasz z bratem Stanisławem przekazują geradę ich zm. sióstr Reginy i Anny dzieciom zm. siostry Elżbiety; 1518 Łukasz w sporze ze szwagrem Józefem Cziligiem o kram, dany Józefowi do czasu spłaty 100 fl. posagu; 1519 Łukasz duchowny (*discretus*) odstępuje bratu Stanisławowi kram po ojcu i matce w Rynku; 1514 Łukasz syn Łukasza z Poznania pleban w Mieścisku; 1516-1517 *discretus* Łukasz syn Łukasza kupca

poznańskiego, *clericus ordinatus* (AmP I 300, k. 46v, 68v-69, 95; AmP I 5, s. 147, 157, 186, 206; DepTest IV, k. 401v, V, druga foliacja, k. 2v, 15).

25. Maciej Krosz syn Andrzeja

A. Krak1504e/20 (*Mathias Andree de Posznania dedit 4 gr*); KrakProm 1507/30B (*Mathias <Kraszy> de Posznania <peste obiit>*).

B. Najpewniej Andrzej Krosz (1484 – zm. 1513/1516): 1493-1499, 1502-1503, 1507 starszy cechu sukienników; ma domy na ul. Sukienniczej/Żydowskiej (sprzedany 1502) i przy murze miejskim koło dominikanów (od 1499) oraz działkę na Kunsztacie; najczęściej określany jako sukiennik; mąż Barbary (1486 oprowia jej 24 grz.), potem Anny (1498 oprowia 60 grz.); zapewne brat Bartłomieja (Bartosza) Krosza sukiennika (AmP I 298, k. 28v, 73, 153, 167v, 217v, I 299, k. 10, 10v, 14, 35, 38, 46, 47v, 64, 70v, 73v, 74v, 86v, 106, 115, 121, 139v, 141, 165, 169v, I 300, k. 12v, 62v; ARP, według indeksu). Być może spokrewniony z Krosami z Kościana (SHGPozn II, s. 351, 361, 379, 380, 384, 389, 392, 395).

C. Maciej zm. podczas zarazy po 1507 (w Krakowie poświadczona w 1508 i 1512, zob. A. Walawender, *Kronika klęsk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450-1586*, cz. 1, Lwów 1932, s. 199-200).

26. Maciej syn Macieja (Małego)

A. KrakM 1503h/323 (*Mathias Mathie de Posznanya solvit 4 gr*).

B. Najpewniej Maciej Mały *vel* Mały Maciek (1475 – zm. 1506/1513): ma domy na Podgórczu i ul. Sukienniczej/Żydowskiej; rzeźnik, ma jatkę w nowych jatkach; żona nieznaną; brat Jakuba Klizy rzeźnika (AmP I 297, k. 13, 51, 81, 96, I 298, k. 101v, 122, 188v, I 299, k. 30, 31, 111v, I 300, k. 19; ARP III, nr 1840).

C. 1513 Maciej zakonnik (*monachus*, dominikanin?), syn zm. Małego Maćka, sprzedaje jatkę rzeźniczą na Nowych jatkach (AmP I 300, k. 19).

27. Maciej syn Wojciecha

A. KrakM 92h/204 (*Mathias Alberti de Poznania totum solvit*); KrakProm 97/3B (*Mathias de Posznania*); 1498 Maciej z Poznania bakałarz, mieszka w szkole św. Szczepana w Krakowie (KrakRekt nr 1842).

B. Niezidentyfikowany.

C. Być może 1532 Maciej bakałarz i senior bractwa altarystów farynych (AmP I 300, k. 270v).

28. Marcin syn Jakuba (Barth?)

A. KrakM 90e/140 (*Martinus Jacobi de Poznania solvit 2 gr*); KrakProm 93/82B (*Martinus de Poznania*); 1493 Marcinowi z Poznania złotnikowi Erazm z Krakowa ma zapłacić 2 fl. (KrakRekt nr 1581).

B. Zapewne Jakub Barth (1485 – zm. 1514/1516): 1485-1490, 1501, 1504, 1506-1507 starszy cechu złotników, 1503 ławnik, 1495-1497 rajca, ekonom szpitala Świętego Ducha; ma kamienicę na ul. Wielkiej (1514 płaci z niej 3,5 grz.), dworek na Garbarach, a razem z Hermanem Wurmem, Mikołajem Zegardło i Piotrem Węgrzynem dworek za Bramą Wrocławską; złotnik; sprzedaje czynsze: 3 od 48 grz.

i 5 kóp od 150 fl.; zaciągnięty u niego dług 2 kóp; mąż Katarzyny, której oprawia 100 kóp; syn Dobrogost złotnik, mąż Barbary Kaniny, zm. 1514/1516; o Marcynie brak wzmianki (AmP I 297, k. 18, 115, I 298, k. 128v, 138v, 197, 209, 213v, 224v, I 299, k. 2v, 3v, 4, 13v, 21, 21v, 60v, 61, 62v, 66, 71, 74, 83v, 86, 95v, 96v, I 300, k. 26v, 49; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 5, 38, 49, 61, 253; WiesSpis, s. 186, nr 42; Władze II, s. 178; A. Wasilkowska, Bart Jakub, w: WSB, s. 38).

29. Mikołaj Lubig (Buchfurer)

A. LipskM W1504 P4 (*Nicolaus Lübek de Posonania 6 gr.*)

B. Piotr Lubig *vel* Buchfurer (1477 – zm. 1512/1513): 1494-1501, 1503-1504, 1506-1512 ławnik; ma dom na Garbarach (blisko nowego cmentarza), który zamienia na dom na ul. Koziej, ma też dom na ul. Ciasnej, dworek z domem i działkę za Bramą Wroniecką; księgarz (*buchfurer, ductor librorum*), prowadzi handel we Lwowie i Brześciu Kujawskim, 1505 zleca w Lipsku druk mszału dla diecezji poznańskiej; sprzedaje czynsze: 1 od 12 grz., 2 od 24 grz., 4 od 48 grz.; długi 25 fl. reńskich (1502) i 200 fl. (1505); mąż Barbary, które oprawia 300 fl.; dzieci: Mikołaj i nieznaną z imienia córka, żona Macieja Kurnickiego kuśnierza (który kupuje dom Piotra na ul. Koziej); kolator altarii Trzech Króli w farze; zapisuje czynsz dla kaznodziei niemieckiego w farze (AmP I 298, k. 56v, 99, 119, I 299, k. 31, 42v, 46v, 58v, 62v, 90, 95, 111v, 114, 114v, 128, 128v, 149, I 300, k. 42v, 60v, 125; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 11, 31, 47, 62, 77, 92, 97, 118, 131, 141, 142; M. Wojciechowska, Z dziejów książki w Poznaniu w XVI wieku, Poznań 1927, s. 2-6).

C. Mikołaj Buchfurer (1519-1525), czcig.: 1519 altarysta w Poznaniu w sporze z Maciejem Zbąskim kuśnierzem o zaległe czynsze dla altarii Trzech Króli; 1522 ma dworek za Bramą Wroniecką, który 1525 odstępuje miastu (AmP I 300, k. 127, 174v-175; AmP I 5, s. 228).

30. Mikołaj Prusimowski

A. KrakM 1502e/159 (*Nicolaus Prusymowsky de Poznania totum solvit*).

B. Zapewne Marcin Prusinowski (1491-1522): ma dom i browar na ul. Wodnej (1514 płaci 3,5 grz.), dworek za Bramą Wrocławską; piwowar; sprzedaje czynsz 1 od 12 grz.; mąż Katarzyny, której oprawia 40 grz.; dzieci nieznanne; być może brat Andrzeja Prusinowskiego piwowara (AmP I 298, k. 65v, 71, 133v, 170v, I 299, k. 67v, 122, 167, I 300, k. 94, 118; AmP I 5, k. 69; WiesSpis, s. 193, nr 15). Rodzina najpewniej z Prusinowa k. Bnina.

31. Mikołaj Widawski

A. LipskM S1499 P13 (*Nicolaus Wydawßky de Poßnonia 6 gr.*)

B. Wojciech Widawski (1486 – zm. 1500/1502), zob. wyżej, nr 7.

C. Mikołaj Widawski (1502-1520), brat Franciszka, być może studenta w Krakowie (zob. wyżej, nr 7), duchowny (*discretus*); 1502 z bratem Franciszkiem mają kamienicę w Rynku; 1504-1508 ciż w sporze z siostrą Katarzyną o dobra po ojcu, spłacają jej 300 fl., po czym Franciszek daje Mikołajowi 150 fl. i przejmuje długi ojca; 1507 ciż bracia sprzedają czynsz 8 od 100 fl.; Mikołaj sprzedaje młyn na fosie (AmP I 299, k. 69, 124v, 137v; ARP III, nr 2095, 2097; AmP I 5, s. 30, 32, 242; WiesSpis, s. 171, nr 4).

32. Mikołaj syn Jana (Walkier)

A. KrakM 90e/082 (*Nicolaus Johannis Valkier de Poznania solvit 4 gr*).

B. Jan Walkier (1475 – zm. 1487): 1478 ławnik, 1479-1487 rajca; ma kamienice w Rynku, na ul. Wrocławskiej i ul. Wodnej, działkę na Piaskach, domek na starym cmentarzu, dworek i ogród za Bramą Wrocławską (obok kościoła św. Marcina), ogrody na Półwsiu i Nowych Ogrodach; ma jatkę rzeźniczą w starych jatkach; zaciągnięte u niego długi 208 i 70 fl.; kupuje czynsz 1 od 12 grz., ugoda o czynsz 3 od 36 grz.; zostają po nim długi 100 fl.; mąż Barbary, której oprawia 300 fl. (potem żona szlachetnego Wawrzyńca Kobylickiego); dzieci: Jan (zm. przed 1525), Mikołaj i Barbara; brat Pawła Walkiera (zm. 1513), wielokrotnego ławnika i rajcy, bardzo majątnego: 1497 oprawia żonie 2000 fl. (AmP I 297, k. 9v, 26, 28, 45, 74v, 88v, 121v, I 298, k. 7, 8, 23, 24v, 42v, 46, 49v, 55, 57v, 67v, 71v, 74v, 83, 85, 91, 137, 222; ARP II, nr 1462, 1574, 1707 i według indeksu; Władze II, s. 255).

C. Mikołaj Walkier (1487 – zm. 1496/1498): 1487 z matką i rodzeństwem dokonuje działów dóbr po ojcu; dysponuje 1/2 kamienicy na ul. Wrocławskiej; po jego śmierci 1498 spór matki Barbary z jego bratem Janem o pozostałe po nim dobra (AmP I 298, k. 85, 159v, 173, 197; ARP II, nr 1574, 1705).

33. Piotr syn Grzegorza

A. KrakM 99e/009 (*Petrus Gregorii de Poznania 4 [gr]*).

B. Niezidentyfikowany.

34. Piotr syn Jana (Jaś)

A. KrakM 1500e/180 (*Petrus Johannis de Posznanya 3 gr solvit*); 1508 (tenże?) Piotr student (KrakRekt nr 2142).

B. Zapewne Jan Jaś (1491-1515): 1491 starszy cechu starych rzeźników; ma dom na ul. Wrocławskiej (1514 daje z niego 2 kopy) i dworek na Rybakach; wykupuje czynsz ciężący na domu na ul. Wodnej; mąż Doroty, której oprawia 60 grz.; dzieci nieznanne; opiekun Anny Gnat (AmP I 297, k. 7, I 298, k. 141, 158, 175, I 299, k. 110v, I 300, k. 44v; ARP II, nr 1543, 1826; WiesSpis, s. 198, nr 28).

C. Piotr Jaś (1521-1527): 1521-1522 starszy cechu nowych rzeźników; 1527-1528 kupuje dom na ul. Wrocławskiej, jatkę rzeźniczą, dworek na Rybakach i na ul. Wrocławskiej; oprawia 120 grz. żonie Annie, córce Katarzyny żony Szymona Hanczela (AmP I 300, k. 214, 214v, 251, 251v; AmP I 5, s. 262, 281).

35. Sebastian Gerlin

A. LipskM S1499 P15 (*Sebastianus Gerlyn de Poßnonia 6 gr*).

B. Zapewne Jan Gerlin (1465 – zm. 1519), raczej nie chodzi jego brata Piotra (zm. 1497/1498), gdyż jako jego syna wymienia się jedynie Jana Pipę rzeźnika (AmP I 299, k. 18v); o rodzinie: P. Dembiński, Stanisław Gerlin z Poznania, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XLII (2003-2004), s. 72-73. Jan Gerlin: 1488-1492 starszy bractwa kramarzy, 1493-1497 ławnik, 1498, 1499-1501, 1502-1517 rajca, szafarz rady, ekonom fary, 1510 i 1516 starszy bractwa NMPanny w farze; ma kamienicę na ul. Ciasnej, domy w Rynku (krótko), koło dominikanów, na ul. Psiej, ul. Koziej

(1514 daje z niego 3 kopy) i na Gasce, dworek i ogród za Bramą Wroniecką, ogród na nowym cmentarzu, działki na Nowych Ogrodach; kramarz, ma kram w Rynku, operuje czynszami wysokości kilku grz., ale też większymi sumami (np. 200 fl.); mąż Małgorzaty; dzieci nieznane; często pełnomocnik duchownych (głównie z fary), raz też Dobrogosta Lwowskiego (AmP I 298, k. 90, 129, 132v, 135, 145v, 186v, 224v, I 299, k. 19v, 27, 31v, 32v, 47, 62v, 63v, 73, 74, 78v, 79, 82v, 83v, 89, 93, 98v, 99, 100v, 104v, 105, 108, 112v, 114v, 118, 133v, 139, 141v, 144, 147v, 152v, 156v, 161, 161v, 166, 167, 168, 170, 172, I 300, k. 6v-7, 8v, 28, 28v, 32v, 34, 37, 62v, 63, 80, 90v-91a; ARP, według indeksu (Jan trudny do rozróżnienia z ojcem Janem, pierwsza pewna wzmianka: nr 1025, potem od nru 1226); AmP I 5, karta ochronna. (tu o śmierci w 1519), s. 11, 23, 28, 31, 43, 46, 47, 50, 55, 58, 62, 64, 67, 72, 77, 95, 97, 101, 114, 134, 194, 207; WiesSpis, s. 195, nr 10; Władze II, s. 195).

C. Sebastian Gerlin (1511-1542): zaciągnięty u niego dług 600 fl., od końca lat dwudziestych XVI w. zaczyna skupować (ale i sprzedawać) dobra w Winiarach, 1542 sprzedaje miastu działkę tamże za 368 fl.; mąż Barbary, której w 1522 Walenty [ze Stargardu mieszczanin poznański], dr dekretów i dr medycyny, ma przekazać srebro i inne rzeczy we Wilnie (AmP I 300, k. 238v-239, 281, 282v, 283, 295v; AmP I 5, s. 82, 266, 269, 321; J. Kądziołka, *Finanse miasta Poznania 1501-1648*, Poznań 1960, s. 107 [błędnie Gyczlina]).

36. Stanisław Giecz

A. LipskiM W1492 P7 (*Stanislaus Gocz de Bosnonia pauper*).

B. Mikołaj (Niczko) Giecz (1471-1491): ma dom w Rynku, który 1491 razem z siostrą Heleną wynajmują Pawłowi Walkierowi; kilka razy zawiera ugody i obiecuje spłacić sumy 14, 34 i 80 fl.; ma zapiane czynsze; piwowar (?), ma zapłacić mieszczaninowi z Łobzenicy 16 fl. za chmiel; mąż Agnieszki (zm. przed 1499); dzieci: Stanisław, Mikołaj mansjonarz i altarysta, potem kanonik kolegiaty farnej w Poznaniu, pleban w Babimoście, w 1495 mający 36 lat (DepTest III, k. 13v, 87 v; SHGPozn I, s. 7) i Agnieszka żona Poszwy (AmP I 298, k. 15v, 67, 85v, 86, 116v, I 299, k. 42; ARP, według indeksu).

C. Stanisław (Stenczel) Giecz (1499-1528): 1502, 1507, 1518, 1520, 1528 starszy cechu nowych rzeźników, 1508-1513 ławnik; 1499 sprzedaje dom po ojcu w Rynku, ma domy na ul. Wrocławskiej (do 1502), w Rynku (1514 daje z niego 9 wiard., a Giecz młodszy 16 gr), pod zamkiem, dworek za Bramą Wrocławską (kilka?), działkę na Nowych Ogrodach i browar; rzeźnik, kupiec, ma jatkę; nabywa czynsze 2 kóp od 30 grz., 6 od 100 fl.; należna mu suma 40 fl. za woły; w spółce z Bartoszem Baranem wygrywa proces z Konradem Sauermannem [z Wrocławia] o 287 fl. reńskich; ma 149 fl. reńskich złożone u Jana Johanna Platnera w Norymberdze; mąż Agnieszki, której oprowia 80 grz.; kolator altarii w farze (AmP I 299, k. 56v, 67, 71, 127, 133, 143, 150v, 166v, 169, 170v, I 300, k. 26, 28v, 54, 200, 213, 213v, 226v-227, 228, 235; AmP I 5, s. 11, 26, 34, 39, 47, 65, 71, 95, 183, 216, 285, 293, 306; DepTest IV, k. 268; WiesSpis, s. 174, nr 60; Władze II, s. 195).

37. Stanisław syn Jana (Jost)

A. KrakM 91e/054 (*Stanislaus Johannis de Posnania dedit 5 gr; 18 Maii*).

B. Zapewne Jan Jost (1455 – zm. 1491/1492): 1464-1466, 1468 wójt, 1469-1473 ławnik; często występuje jako pełnomocnik; ma ogród za Bramą Wrocławską; zapewne mąż Doroty, która 1492 (po śmierci Jana?) sprzedaje wspomniany ogród; dzieci: Stanisław i Jan (AmP I 298, k. 5v, 16v, 22v, 27, 30v, 49v, 60v, 65, 65v, 68v, 77v, 84, 87, 90, 92v, 93, 95v, 100, 101, 103, 113, 115, 115v, 119v, 122, 127v, 133, 135; ARP, według indeksu; Władze II, s. 205).

C. 1499 Stanisław z bratem Janem (może studentem w Lipsku i Krakowie, zob. wyżej, nr 16), synowie Jana Josta kupują od Grzegorza kuśnierza czynsz 0,5 od 6 grz. (AmP I 299, k. 33).

38. Stanisław syn Jana (am Ende albo Kulcza)

A. KrakM 1503h/327 (*Stanislaus Joannis de Posznanya solvit 4 gr*).

Możliwe dwie identyfikacje:

B. Jan am Ende (1486-1506): 1499 starszy cechu czerwonoskórników; ma dom i dworek na Garbarach; mąż Anny, której oprawia 20 grz.; dzieci nieznane (AmP I 298, k. 68v, 213v, I 299, k. 116, 118; ARP II, nr 1745).

C. Stanisław am Ende (1515-1517): ma dom na Garbarach; mąż Magdaleny, której 1515 oprawia 50, a 1517 – 40 grz. (AmP I 300, k. 43v, 67, 73v).

Inna możliwość:

B. Jan piekarz (na przełomie XV i XVI w. żyło kilku Janów piekarzy, trudno więc ściśle wskazać lata jego aktywności): ma dom na Podgórczu i domek na Piaskach; mąż Zofii, której oprawia 40 fl.; 1492 ma przeszło 50 lat i dom na Podgórczu warty 20 grz. (AmP I 298, k. 120, I 299, k. 79, 97; DepTest III, k. 12v).

C. Stanisław Kulcza *vel* Kolcza (1513 – zm. 1528) piekarz: ma domy na Podgórczu (ten sam, co Jan) i Piaskach (1514 płaci z niego 18 gr); mąż Elżbiety Swawoliny, otrzymuje od niej dom pod zegarem, czyli na Podgórczu (AmP I 300, k. 13v, 17v, 173, 173v, 240v; WiesSpis, s. 205, nr 25).

39. Stanisław syn Macieja (Knobloch)

A. KrakM 1501e/178 (*Stanislaus Mathie de Posnanya solvit 4 gr*); KrakProm 1503/45B, 1506/9M (*Stanislaus de Posnania*).

B. Maciej Knobloch (1477 – zm. 1510/1513): 1495, 1501 starszy cechu piwowarów; ma dom na ul. Wronieckiej, browar i działkę przy łązni (młynie Bogdanka), dworek za Bramą Wroniecką, ogrody koło szpitala Świętego Ducha; sprzedaje czynsze: dwukrotnie po 3 wiard. od 9 grz., 3 wiard. od 12 grz. i 1 od 12 grz.; zaciągnięty u niego dług 3 grz.; żona nieznana; zapewne ojciec Stanisława i Zofia Knoblochówny (1513); często występuje jako pełnomocnik, w tym dominikanów (AmP I 297, k. 34v, 115v, 124, 127, I 298, k. 23v, 26v, 35, 43v, 45v, 53v, 64v, 65, 65v, 72, 88, 123, 133v, 135, 154, I 299, k. 8v, 44v, 53, 57, 78v, 79, 84v-85, 156, I 300, k. 16; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 25, 56, 104).

C. Stanisław Knobloch mgr sztuk (1510-1539): od 1510 altarysta w farze, altarii patronatu cechu piwowarów; ekonom i prowizor dominikanek; ma dworek za Bramą Wroniecką, browar pod zamkiem i dziedzinę przy młynie Bogdanka; kupuje czynsze:

trzy razy po 1 od 12 grz., raz 2 kopy i 8 gr od 50 fl., 2 kopy i 4 fl. (rocznie); zaciągnięty u niego dług 67 grz.; 1532 komendarz fary; pełnomocnik Andrzeja Grodzickiego kanonika poznańskiego, egzekutor testamentu Jana z Szadka dra medycyny (AmP I 299, k. 79v, 161v, 173, I 300, k. 6, 22, 73, 78, 108v 115v, 116v, 160, 188v-189, 192v, 211v, 220, 252, 287; AmP I 5, s. 112, 117, 164, 246; Ulan. II, nr 1831).

40. Stanisław syn Walentego

A. KrakM 91e/062 (*Stanislaus Valentini de Posnania dedit 5 gr, 25 Maii*).

B. Walenty (1484 – zm. 1510/1511): 1488-1490, 1495 starszy cechu piwowarów, 1501-1502, 1504-1509 rajca; ma domy i browary na ul. Ciasnej i Koziej (1514 daje z nich 2 grz.), dworki na Rybakach i za Bramą Wrocławską (tu z ogrodem), ogród w Półwsiu; mąż Agnieszki; stryj Barbary żony Wojciecha Reszki z Buku (AmP I 298, k. 19v, 27, 38v, 88, 94, 103v-104, 151v, 211v, I 299, k. 65, 96, 98, 107, 110, 113, 114v, 120, 133, 137, 151, 161v, 173v, I 300, k. 28v, 68v, 68av, 109v, 143v; ARP II, nr 1504, 1513, 1523, 1648, 1808, III, nr 1886, 2062, 2083, 2262; AmP I 5, s. wewn. oprawy, s. 11, 31, 47, 79, 99; WiesSpis, s. 196, nr 19; Władze II, s. 255).

C. 1505 czcig. Stanisław po śmierci ojca ma dostać browar na ul. Koziej; 1514 tenże wspomniany jako zm., jego browar przypada matce Agnieszce (AmP I 299, k. 107, I 300, k. 28v; zob. WiesKler, s. 90). Być może tożsamy ze Stanisławem Pierzwym (Pierzny, Pierśnym?, zwany też Piernytomasz) altarystą altarii patronatu cechu piwowarów w farze 1499-1508 (AmP I 299, k. 31, 46v, 59, 112v, 135v) – jemu (?) jako altaryście piwowarów Walenty zapisuje 1496 czynsz (AmP I 298, k. 211v).

41. Tomasz Bederman syn Andrzeja

A. LipskM W 1498 P1 (*Thomas Bedirman de Pözen 6 gr*); KrakM 1500e/058 (*Thomas Andree de Posnania 4 gr solvit*); KrakProm 1500/49B (*Thomas de Posnania*), 1505/4M (*Thomas de Posnania <canonicus Posnaniensis>*); przed 1518 bakałarz teologii (A. Popioł-Szymańska, Bederman Tomasz, w: WSB, s. 44); 1519 dr teologii w Krakowie (M. Markowski, Dzieje Wydziału Teologii Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1397-1525, Kraków 1996, s. 213).

B. Andrzej Bederman (ur. ok. 1445 – zm. 1528): 1467-1472 starszy cechu szewców, 1483, 1485-1486, 1488 starszy cechu piwowarów, 1487, 1489-1494, 1518 ławnik, 1496-1497, 1503 wójt, 1499-1502, 1504-1517 rajca; w 1507 ma ponad 60 lat; ma domy i browary na ul. Sukienniczej/Żydowskiej (w 1514 płaci z niego 7 wiard.), Ciasnej, koło dominikanów, dworki za Bramą Wrocławską i Wroniecką; piwowar, jeden z oskarżonych w 1495 o fałszowanie miary piwa w mieście, więziony i zagrożony ścięciem, wykupuje się od kary; sprzedaje czynsze: 6 od 100 fl. (1499), 0,5 od 6 grz. (1504); spłaca dług 100 fl. reńskich, zaciągnięty u niego długi 4 grz. i 40 grz.; mąż Barbary siostry mgra Macieja, Jakuba i Jana Danków; dzieci: Andrzej i nieznaną z imienia córka, żona Jana Schrabys; może brat Piotra Bedermana krawca (który 1494 miał ponad 40 lat: DepTest III, k. 41v); często występuje jako pełnomocnik duchownych katedralnych, farnych oraz dominikanów (AmP I 298, k. 41, 55, 89, 95, 117v, 130v, 136, 151, 168, 169, 171, 173v, 184, 190, 194, 194v, 197, 204, 219v, 221v, 223, I 299, k. 4v, 21v, 23v, 32, 34, 40v, 42v, 49, 49v-50, 65, 73,

76, 78v, 72v, 90v, 91, 94v, 105v, 108, 116, 116v, 117v, 124, 126v, 128, 128v, 133v, 134, 139, 141v, 152, 152v, 143v, 166v, 167v, 169v, I 300, k. 13, 13v, 35v, 57v, 68a, 75v, 102, 102, 108, 113, 225; ARP, według indeksu; AmP I 5, karta ochronna, s. 3, 5, 14, 29, 31, 32, 43, 47, 62, 74, 75, 129, 134, 168, 176, 193, 194, 202, 206, 210; DepTest IV, k. 34v; WiesSpis, s. 184, nr 37; Władze II, s. 178).

C. Tomasz Bederman (zm. 1531): przed 1507 kantor kolegiaty farnej w Poznaniu, w jego imieniu ojciec Andrzej procesuje się o zaległy czynsz; 1519 jako kantor darowuje spłatę 20 (lub 30?) fl. czynszu; 1508 senior Bursy Jeruzolimskiej, świadek w sądzie rektora uniwersytetu w Krakowie; 1508, 1512, 1527 altarysta kolacji cechu piwowarów (kupuje czynsze); od 1509 penitencjarz katedry poznańskiej; 1518 komendarz kościoła św. Anny w Krakowie zawiera ugodę w sprawie zapłaty kolędy w Bursie Filozofów; przed 1520 profesor teologii w Akademii Lubrańskiego w Poznaniu; od 1523 kanonik katedry poznańskiej, delegat kapituły na synody prowincjonalne 1523, 1527 i 1530 (A. Popioł-Szymańska, Bederman Tomasz, w: WSB, s. 43-44; KrakRekt nr 2134, 2385, 2456; AmP I 299, k. 135v-136, I 300, k. 6v, 226; AmP I 5, s. 14, 229; Lutyński, wg indeksu; J. Nowacki, Akademia Lubrańskiego, Kronika Miasta Poznania 1999, nr 2, s. 155).

42. Walenty Wróbel (Passer) syn Macieja

A. KrakM 1500h/430 (*Valentinus Mathie de Poznania solvit 2 gr*); KrakProm 1502/51B (*Valentinus de Poznania*), 1504/9M (*Valentinus <Passer dictus> de Posnania <ibidem predicator acceptissimus, prius autem collegiatus> <scripsit Propugnaculum fidei> <obiit>*), 1508 członek Kolegium Mniejszego (KrakRekt nr 2143); po 1513 bakałarz teologii (I. Kwilecka, Wróbel Walenty, w: WSB, s. 847).

B. Zapewne Mikołaj (chyba błąd zapisu imienia ojca w metryce) Wróbel (1481 – zm. 1496/1497): ma domy w Rynku i na ul. Wielkiej, garbus na Garbarach; rymarz, ale ma też kram kupiecki w Rynku; sprzedaje czynsz 0,5 od 6 grz.; mąż Doroty, której oprawia 60 fl. wiana (AmP I 297, k. 113, I 298, k. 27, 30, 84, 125v, 131, 198, 213v, 226). Od 1504 mężem Doroty jest Jan Wróbel rymarz (potem mąż innej Doroty, wd. po Jakubie Świetliku – zob. nr 10), później krawiec, starszy cechu rymarzy 1501, 1507-1508, ławnik 1519-1522, wójt 1523, który przejął dobra po Mikołaju, a miał też dom na ul. Ciasnej i dworek za Bramą Wrocławską; winny 500 fl. poręki za Adama Gnata prepozyta w Kórniku; 1506 oprawia Dorocie 200 fl., a 1525 już 400 fl.. Dzieci Doroty: Agnieszka żona Andrzeja Ciechota piwowara, Zofia Gnatowa, Małgorzata Wróblowa, Dorota żona Franciszka złotnika i Walenty; 1489 jako jej syn wzmiankowany jeszcze Maciej Zorga, 1492 akolita, 1493 kapłan (AmP I 298, k. 116v, I 299, k. 110v, 112v, 116, 136, 159v, 160, I 300, k. 107v, 148v, 149, 178v, 179, 183, 215v, 233, 306; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 11, 31, 44, 60, 157, 178, 181, 195, 200; DepTest III, k. 6v, 41v [o Macieju]).

C. Walenty Wróbel (*Passerinus*, zm. 1537): altarysta w farze, w tym altarii patronatu cechu piwowarów; od 1516 kaznodzieja polski w farze, od 1531 profesor teologii w Akademii Lubrańskiego; 1510 z siostrą Małgorzatą nabywa od matki Doroty dom na ul. Wielkiej (1514 Andrzej Czech rymarz, mąż Małgorzaty, płaci z niego 1 grz.), po ich śmierci dom na zostać sprzedany, a pieniądze rozdzielone między farę, dominikanów i bernardynów; nabywa czynsze: 12 gr od 8 grz., 2 od 24 grz.

i 1 od 12 grz.; tłumacz Psalterza i autor dzieł teologicznych (AmP I 5, k. 117, I 299, k. 159v, I 300, k. 51v, 116v, 163, 276; WiesSpis s. 183 nr 6; I. Kwilecka, Wróbel Walenty, w: WSB, s. 847-848).

43. Walenty syn Stefana

- A. KrakM 94h/274 (*Valentinus Stephani de Poznania solvit totum*).
B. Niezidentyfikowany.

44. Wawrzyniec syn Michała (Margoński)

- A. KrakM 1504e/159 (*Laurencius Michaelis de Posznania solvit 6 gr*).
B. Zapewne Michał Jasiek z Margonina (Margoński, 1486 – zm. 1503/1504): od żony Jadwigi ma kamienicę na ul. Wronieckiej, dworek za Bramą Wroniecką i rolę, wykusz koło dominikanek i może sklep sukienniczy w Rynku; mąż Jadwigi, a wcześniej Małgorzaty?; dzieci: Wawrzyniec i Anna żona Marcina Somka rzeźnika; zapewne krewny Adama Margońskiego zm. przed 1488; Jadwiga 1487-1491 Jadwiga sprzedaje: 4 od 50 fl. dla szpitala Świętego Ducha, 0,5 od 6 grz. oraz 1 grz. dla bractwa altarystów w farze za duszę swej matki; 1501 Jadwiga sprzedaje działkę za Bramą Wroniecką (AmP I 298, k. 82v, 95v, 137, 141, 172, 210, I 299, k. 64v, 79, 97v, 101 [tu Małgorzata?]; ARP II, nr 1443, 1464, III, 1857, 1904, 1906).
C. Wawrzyniec Margoński (1502-1514): 1502 z ojcem i siostrą odstępują dominikanom wspomniany wykusz; 1505 z Anną Szomkową, dzieci Małgorzaty Margońskiej (błąd?), sprzedają sklep sukienniczy w Rynku; 1506 ma dom na ul. Wronieckiej, na którym sprzedaje czynsz 0,5 od 6 grz., oraz dobra na Gasce; 1507-1521 tenże Wawrzyniec (bez podania nazwiska) komendant, altarysta i wikariusz w kościele św. Marcina pod Poznaniem; 1521 Marek Szomek jest mu winny 5 grz.; właściciel druku teologicznego, 1539 wspomniany jako zm. (AmP I 299, k. 101, 114v, 116; ARP III, nr 1904; SHGPozn V, s. 183-184; zob. Kantak, nr 167).

45. Wojciech syn Jana (Cieśla)

- A. KrakM 1503e/107 (*Albetrus! Johannis de Poznania solvit 3 gr*).
B. Zapewne Jan (1494 – zm. 1523/1524): 1504, 1507-1508, 1516-1518, 1520-1521 (a może też 1499, 1503, 1509) starszy cechu stolarzy; ma dom na Piaskach, domy na nowym cmentarzu i Czapnikach; stolarz/cieśla (*mensator, levigator*), 1516 ma przyjąć ucznia na naukę rzemiosła; mąż Małgorzaty?, której zapisuje 20 grz. wiana, następnie Anny, dla której 30 grz.; syn Wojciech (AmP I 298, k. 174, 212, I 299, k. 37v, 59, 98, 130, 130v, I 300, k. 11, 33v, 58, 59, 90v, 124v, 139v, 146v; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 12, 31, 47, 62, 77, 97, 114, 129, 134, 169, 171, 194, 216, 247, 255, 262, 305; DepTest IV, k. 201v). Łatwy do pomylenia z innymi stolarzami: Janem Skrzetuskim, Janem Mniczem (przed Mniczami, tożsamy ze Skrzetuskim?), Janem Skowronkiem, Janem Pizdkiem i Janem Szymmierzem.
C. 1524 *discretus* Wojciech Cieśla (*levigator*) zawiera ugodę ze swoją macochą Anną o dobra po zm. Janie, ma dostać 13 grz. i dom na Piaskach (AmP I 5, s. 305).

46. Wojciech syn Ludwika

A. KrakM 1502e/151 (*Albertus Lodovici de Poznania 3 1/2 gr solvit*).

B. Zapewne Jerzy Ludwik (1469 – zm. 1503/1506), nazywany też Ludwikiem z Kościana (1484): ma kamienicę w Rynku, dworki na Garbarach i za Bramą Wrocławską, wykusz koło szkoły; kupiec, po jego śmierci zostaje kram w Rynku; handluje sukniem, ma kontakty z ludźmi z Lwowa, Wrocławia, Norymbergi, Ulm i Szkocji; ma długi: 488 fl., 144 fl., 72,5 fl. (kolejne raty tego samego długu?); mąż Urszuli Wirzbiniki (Wierzbieńskiej?) kuśnierki, której oprawia 100 fl.; po jego śmierci ma ona dom na Czapnikach i kram; dzieci: Piotr, Wojciech, Anna i Katarzyna (AmP I 298, k. 27v, 46v, 49, 51, 81, 88, 111, 113, 114v, 127, 129, 176v, 200, 200v, 208, 225, I 299, k. 10, 52v, 73, 74v, 82v, 111, 133, 133v, I 300, k. 27v, 29v, 34v-35, 49; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 9, 18, 23).

47. Wojciech syn Mikołaja (Goźdź)

A. KrakM 1505e/097 (*Albertus Nicolai de Posnania 2 gr*).

B. Mikołaj Goźdź (1480 – zm. 1516/1520) – zob. wyżej, nr 3.

C. 1520 czcig. Wojciech Goźdź wikariusz katedry poznańskiej z bratem Jakubem odstępują bratu Bartłomiejowi dom po ojcu w Rynku; zapewne krewny zm. Mikołaja Goździa wikariusza katedry poznańskiej i prepozyta kolegiaty św. Mikołaja na Zagórze (AmP I 300, k. 101, 105, 105v; o prepozycie Mikołaju: AmP I 5, s. 4, 36; DepTest IV, k. 279; SHGPozn. VI, s. 166).

48. Wojciech syn Wojciecha (Kośmiderek?)

A. KrakM 94h/325 (*Albertus Alberti de Poznania solvit totum*).

Trudny do identyfikacji z powodu popularności imienia. Może Wojciech Kośmiderek, 1531 altarysta w farze, altarii patronatu ławy miejskiej (AmP I 300, k. 306). Jego ojcem byłby zatem Wojciech Kośmider (1488-1524): 1504, 1506-1509 starszy cechu piwowarów; ma dom na ul. Wrocławskiej (1514 płaci z niego 16 gr), dom i dworek za Bramą Wroniecką; z Wawrzyńcem Klizą sprzedają domek na Podgórczu; dług 40 fl. wobec Michała Gordana z Legnicy, w spółce z Amandem Herpfem, z którym zawiera ugodę w sprawie 50 fl. długu tego Gordana; 1517 zajmuje dobra Jana Szeligi z Warszawy; sprzedaje 1 od 12 grz. czynszu; pozwany o zaległy czynsz dla kościoła św. Wojciecha pod Poznaniem; 1516 sługa szlachetnego Jana Gromackiego; mąż Anny, ojciec Jana, być może brat Pawła, męża szlachetnej Elżbiety (oprawa 40 grz.) i Macieja męża Katarzyny (oprawa 10 grz.; AmP I 298, k. 103v, 138, 141, 158, 195, 199, I 299, k. 18v, 149, 161v, I 300, k. 20v, 40, 54, 157; ARP, według indeksu; AmP I 5, s. 46, 48, 100, 129, 162, 167, 169, 186, 195, 200, 212, 233; WiesSpis, s. 178, nr 10; Władze II, s. 213).

BIBLIOGRAFIA

- Andresen S., In fürstlichem Auftrag: die gelehrten Räte der Kurfürsten von Brandenburg aus dem Hause Hohenzollern im 15. Jahrhundert, Göttingen-Bristol 2017.
 Axer J., Łacina jako drugi język narodu szlacheckiego w Rzeczypospolitej, w: Łacina jako język elit, Warszawa 2004.
 Bartoszewicz A., Piśmienność mieszczańska w późnośredniowiecznej Polsce, Warszawa 2012.

- Barycz H., Wiedeń a Polska w epoce renesansu i reformacji, *Przegląd Zachodni* 1953, nr 11/12.
- Black R., *Humanism and Education in Medieval and Renaissance Italy. Tradition and Innovation in Latin Schools from the Twelfth to the Fifteenth Century*, Cambridge 2007.
- Bogucka M., Rozwój rzemiosła oraz Przemiany społeczne i walki społeczno-polityczne, w: *Historia Gdańska*, t. II, Gdańsk 1982.
- Borawska T., *Studia uniwersyteckie młodzieży grudziądzkiej w średniowieczu i u progu czasów nowożytnych (XIV-XVI wiek)*, *Rocznik Grudziądzki* 20, 2012.
- Borawska T., *Życie umysłowe na Warmii w czasach Mikołaja Kopernika*, Toruń 1996.
- Boroda K., *Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w późnym średniowieczu*, Kraków 2010.
- Bourdieu P., Wacquant L.J.D., *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, Warszawa 2001.
- Burgrabiowie zamku krakowskiego XIII-XV wieku. Spisy, opr. W. Bukowski, Kórnik 1999.
- Burke P., *Języki i społeczności w Europie wczesnonowożytnej*, Kraków 2009.
- Bütschli U., *Von *stattkelber* oder *gelerten und wysen* – Die Berner Gelehrtenwelt des Spätmittelalters im Repertorium Academicum Germanicum (RAG)*, w: *Person und Wissen. Bilanz und Perspektiven*, Zürich 2022 (*Repertorium Academicum Germanicum Forschungen* 4).
- Caproş I., *Students from Košice at Foreign Universities Before and During the Reformation Period in the Town*, Kiel 2013.
- Chojęta M., Związki rodzinne członków lubelskiej elity władzy w pierwszej połowie XVI wieku, *Studia Historyczne* 51, 2008, z. 3-4.
- Cytowska M., *Od Aleksandra do Alwara. Gramatyki łacińskie w Polsce w XVI w.*, Wrocław 1968.
- Czaja R., *Grupy rządzące w miastach nadbałtyckich w średniowieczu*, Toruń 2008.
- Czaplewski P., *Polacy na studiach w Ingolsztacie*, Poznań 1914.
- Dembiński P., *Poznańska kapituła katedralna schyłku wieków średnich: studium prozopograficzne 1428-1500*, Poznań 2012.
- Dembiński P., Stanisław Gerlin z Poznania, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XLII (2003-2004).
- Dembiński P., *Wykształcenie prałatów i kanoników poznańskiej kapituły katedralnej schyłku wieków średnich*, w: *Fontes et historia. Prace dedykowane Antoniemu Gąsiorowskiemu*, Warszawa-Poznań 2007.
- Drewnowski J., *Uczony w świadomości polskiego środowiska naukowego pierwszej połowy XV wieku*, Wrocław 1987.
- Edukacja i nierówność: trajektorie sukcesu i marginalizacji*, red. A. Gromkowska-Melosik, M.J. Szymański, Poznań 2014.
- Fastnacht A., *Pochodzenie społeczne studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego z diecezji przemyskiej w latach 1400-1642*, *Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* 5, 1957.
- Formanowicz L., *Katalog inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*, Poznań 1939.
- Gąsiorowski A., *Członkowie władz Kalisza w pierwszej połowie XV wieku*, *Rocznik Kaliski* 18, 1985.
- Gąsiorowski A., *Dysponenci władzy w późnośredniowiecznym Poznaniu*, *Przegląd Historyczny* 76, 1975.
- Gąsiorowski A., *Nad najstarszą Metryką najstarszego polskiego uniwersytetu. Album studiorum Universitatis Cracoviensis 1400-1508*, *Roczniki Historyczne* 66, 2000.
- Gąsiorowski A., *O mieszczanach studiujących na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*, w: *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiąt rocznicę urodzin*, Warszawa 2000.
- Gąsiorowski A., *Rozdrażewski Hieronim*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXXII (1989-1991).
- Gąsiorowski A., *Rzemiosło i handel*, w: *Dzieje Poznania do roku 1793*, t. I, cz. 1, Warszawa-Poznań 1988.
- Gąsiorowski, A., *Walki o władzę w Poznaniu u schyłku wieków średnich*, *Kwartalnik Historyczny* 82, 1975, nr 2.
- Gieysztor A., *Mistrzowie polscy Uniwersytetu Paryskiego w XIV i XV wieku*, w: *Wieki średnie. Media aevum. Prace ofiarowane Tadeuszowi Manteufflowi w 60. rocznicę urodzin*, Warszawa 1962.

- Grin-Piszczek E., *Elita władzy miasta Przemyśla od XIV do początku XVII wieku*, Przemyśl 2019.
- Häfele R., *Die Studenten der Städte Nördlingen, Kitzingen, Mindelheim und Wunsiedel bis 1580. Studium, Berufe und soziale Herkunft*, t. I-II, Trier 1988 (Trierer historische Forschungen 13).
- Horeczy A., *Recepcja włoskiej kultury intelektualnej w krakowskim środowisku uniwersyteckim w drugiej połowie XIV i w pierwszej połowie XV wieku*, Warszawa 2021.
- Jarzewicz J., Karłowska-Kamzowa A., Trelńska B., *Gotyckie spiżowe płyty nagrobne w Polsce*, Poznań 1998.
- Jurek T., „Powietrze jadowite”. Epidemie w średniowiecznym i renesansowym Poznaniu, *Kronika Miasta Poznania* 2021, nr 2.
- Jurek T., *Z Poznania w świat i z powrotem. Poznańscy studenci w średniowieczu*, *Kronika Miasta Poznania* 2020, nr 2.
- Kaczmarek K., *Studia uniwersyteckie cystersów z ziem polskich w okresie średniowiecza*, Poznań 2002.
- Kaniewska I., *Młodzież Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1510-1560*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, Kraków 1964.
- Kantak K., *Spis książek z XV wieku Książnicy Seminarjum Duchownego w Poznaniu*, cz. 1-2, *Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego* 45, 1918 – 46, 1919.
- Karbowiak A., *Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/34-1509/10*, *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce* 12, 1910.
- Kądziołka J., *Finanse miasta Poznania 1501-1648*, Poznań 1960.
- Kelényi B., *Hungarian academia peregrinatio in the Middle Ages (1100-1525)*, w: *Universitätsstudium und Gesellschaft in Mitteleuropa vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, Kraków 2017.
- Kelényi B., *Students from the medieval Hungarian Kingdom at Italian universities. Initial stage of researches [!]: sources and possibilities*, w: *Crossing borders: insights into the cultural and intellectual history of Transylvania (1848-1948)*, Cluj-Napoca-Gatineau 2016.
- Kłoczowski J., *Lublin po nadaniu prawa miejskiego*, w: *Dzieje Lublina. Próba syntezy*, t. I, Lublin 1965.
- Korytkowski J., *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. II, Gniezno 1883.
- Kowalczyk M., *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*, Kraków 1970.
- Kowalczyk M., *Odnowienie Uniwersytetu Krakowskiego w świetle mów Bartłomieja z Jasła*, przedruk w: *tejże, Colligate fragmenta ne pereant... Studia z dziejów Uniwersytetu Krakowskiego w średniowieczu*, Kraków 2010.
- Kozak A., *Pleszew w późnym średniowieczu i u progu epoki nowożytnej (koniec XIV – początek XVI wieku)*, Poznań 2020.
- Krzywiak L., *Benedykt z Poznania. Śląski miłośnik historii z początku XVI wieku*, *Roczniki Historyczne* 57, 1991.
- Krzyżaniakowa J., *Wielkopole na Uniwersytecie Krakowskim w pierwszej połowie XV wieku*, w: *Munera Posnaniensia. Księga pamiątkowa UAM dla uczczenia 600-lecia założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Poznań 1965.
- Kürbis B., *Mieszczanie na Uniwersytecie Jagiellońskim i ich udział w kształtowaniu świadomości narodowej w XV w.*, w: *Ze studiów nad literaturą staropolską*, Wrocław 1957 (*Studia staropolskie* 5).
- Kwilecka I., *Wróbel Walenty*, w: *Wielkopolskie słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981.
- Latour B., *Splatając na nowo to, co społeczne. Wprowadzenie do teorii aktora-sieci*, Kraków 2010.
- Lichański J.Z., *Retoryka w XV wieku. Zarys problematyki i propozycje badawcze*, w: *Retoryka w XV stuleciu. Studia nad tradycjami, teorią i praktyką retoryki piętnastowiecznej*, Warszawa 1988.
- Lolo R., *Pułtuszczenie w Akademii Krakowskiej do 1526 r., czyli uwagi o poziomie edukacji w późnośredniowiecznym Pułtusk*, *Studia Mazowieckie* 17 (21), 2022.

- Lutyński K., Kapituła katedralna w Poznaniu w XVI wieku. Organizacja i majątek, Poznań 2000.
- Łozowski P., Kredyt i dom. Rynki obrotu pieniężnego i nieruchomości w Warszawie okresu XV i początków XVI wieku, Białystok 2020.
- Łozowski P., Rodzina w Starej i Nowej Warszawie w XV i początkach XVI wieku, Białystok 2021.
- Maierù A., University Training in Medieval Europe, Leiden-New York-Köln 1994.
- Maisel W., Władze miasta Poznania w XIII-XVI wieku, Kronika Miasta Poznania 1999, nr 1.
- Markowski M., Metodologia nauk, logika i teoria poznania na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku, w: Filozofia polska XV wieku, Warszawa 1972.
- Markowski M., Tendencje rozwojowe piętnastowiecznej retoryki krakowskiej, w: Retoryka w XV stuleciu. Studia nad tradycjami, teorią i praktyką retoryki piętnastowiecznej, Warszawa 1988.
- Mielczarski C., Między gramatyką scholastyczną a humanistyczną. Komentarz Jana Sommerfelda Starszego do traktatu gramatycznego Eberharda Hiszpańskiego (Strasburg 1499), Warszawa 2003.
- Mikiewicz P., Kapitał społeczny i edukacja, Warszawa 2014.
- Mikulski K., Przestrzeń i społeczeństwo Torunia od końca XIV do początku XVIII wieku, Toruń 1999.
- Moraw P., Zur Sozialgeschichte der deutschen Universität im späten Mittelalter, Giesener Universitätsblätter 8, 1975.
- Możejko B., Young Burghers from Gdańsk at European Universities in the Late Middle Ages. Research Exploration, w: Středověká univerzitní vzdělanost, Praha 2017 (Colloquia mediaevalia Pragensia 18).
- Mrozowski K., Praktyka kancelaryjna a hierarchia społeczna. Spisy urzędników jako źródło do badań nad społeczeństwem Starej Warszawy (1494-1550), Archeion 112, 2011.
- Münnich F., Der sächsische Adel an den Universitäten Europas. Universitätsbesuch, Studienalltag und Lebenswege in Spätmittelalter und beginnender Frühneuzeit, t. I-II, Stuttgart 2020.
- Myśliński K., Wójt dziedziczny i rada miejska w Lublinie 1317-1504, Lublin 1962.
- Noga Z., Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy, Kraków 2003.
- Nowacki J., Akademia Lubrańskiego, Kronika Miasta Poznania 1999, nr 2.
- Nowacki J., Dzieje archidiecezji poznańskiej., t. II, Poznań 1964.
- Ożóg K., Polska historiografia uniwersytecka w rytmie jubileuszy. Uwagi o badaniach nad staropolskimi dziejami Uniwersytetu Krakowskiego, *Historyka. Studia Metodologiczne* 49, 2019.
- Ożóg K., Uczni w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły (1384-1434), Kraków 2004.
- Ożóg K., Zdanek M., Forschungsstand der Prosopographie zur mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Krakauer Universität, w: *Universitätsstudium und Gesellschaft in Mitteleuropa vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, Kraków 2017.
- Pátková H., Stadt und Universität in spätmittelalterlichen Böhmen. Prosopographische Untersuchungen, w: *Universitätsstudium und Gesellschaft in Mitteleuropa vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, Kraków 2017.
- Popioł-Szymańska A., Bederman Tomasz, w: *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981.
- Radzimiński A., Duchowieństwo kapituł katedralnych w Polsce XIV i XV w. na tle porównawczym, Toruń 1995.
- Resztak M., Ze studiów nad kulturą prawną kancelarii miejskiej późnośredniowiecznego Lublina, w: *Coram iudicio. Studia z dziejów kultury prawnej w miastach późnośredniowiecznej Polski*, Warszawa 2013.
- Ruciński R., O sposobach finansowania studiów przez mieszczan z wielkich miast pruskich w średniowieczu, *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 63, 2003.
- Ruciński R., Studia uniwersyteckie mieszczan wielkich miast pruskich w średniowieczu, *Klio* 10, 2008, nr 1.

- Rył J., Katalog inkunabułów zespołu seminaryjnego Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 25, 1972.
- Samsonowicz H., *Badania nad kapitałem mieszczańskim Gdańska w II połowie XV wieku*, Warszawa 1960.
- Samsonowicz H., *Kto podejmował decyzje w miastach samorządowych średniowiecznej Polski?*, w: tenże, *Studia z dziejów miast w średniowieczu*, Poznań 2014.
- Samsonowicz H., *Warszawa w handlu średniowiecznym*, w: *Warszawa średniowieczna*, z. 2, Warszawa 1975.
- Schönauer T., *Die Studenten aus Ingolstadt zwischen 1392 und 1600. Eine sozial-statistische Studie*, cz. 1, *Sammelblatt des Historischen Vereins Ingolstadt* 115, 2006 – 116, 2007.
- Schwinges R.Ch., *Admission*, w: *A History of the University in Europe*, t. I: *Universities in the Middle Ages*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1992.
- Schwinges R.Ch., *Deutsche Universitätsbesucher im 14. und 15. Jahrhundert: Studien zur Sozialgeschichte des Alten Reiches*, Stuttgart 1986.
- Schwinges R.Ch., *Student Education, Student Life*, w: *A History of the University in Europe*, t. I: *Universities in the Middle Ages*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1992.
- Schwinges R.Ch., *Zur Prosopographie studentischer Reisegruppen in Fünfzehnten Jahrhundert*, w: *Medieval Lives and the Historian Studies in Medieval Prosopography*, Kalamazoo 1986.
- Sembdner A., *Stadt und Universität Leipzig im späten Mittelalter*, Leipzig 2010 (Beiträge zur Leipziger Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte B 17).
- Sheffler D., *Schools and schooling in late medieval Germany: Regensburg, 1250-1500*, Leiden 2008.
- Siedlecka-Korcza J., *Przemoc i honor w życiu społecznym wsi na Mierzei Wiślanej w XVI-XVII wieku*, Toruń 2021.
- Skierska I., *Pleban w późnośredniowiecznej Polsce*, w: *Kolory i struktury średniowiecza*, Warszawa 2004.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. I-V, Wrocław 1980 – Kraków 2021.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, cz. I-VI, Wrocław 1982 – Poznań 2021.
- Sobczyński J., *Oświata i medycyna*, w: *Civitas Konin. Dzieje miasta i starostwa do schyłku XVIII w.*, cz. 1, Konin 2011.
- Sołtan A., *Warszawianie na Uniwersytecie Krakowskim w latach 1400-1642*, w: *Warszawa XVI-XVII wieku*, z. 1, Warszawa 1974 (*Studia Warszawskie* 20).
- Sondel J., *Przywileje fundacyjne Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz przywilej nadania szlachectwa jego profesorem (z historyczno-prawnym komentarzem)*, Kraków 2015.
- Sroka S.A., *Mikołaj z Tuchowa. Zapomniany astronom i lekarz z XV wieku oraz jego europejskie peregrynacje*, *Roczniki Historyczne* 86, 2020.
- Stočes J., *Pilsna medii aeui docta / Vzdělanostní elity středověké Plzně*, t. I: *Od založení města do husitských válek*, Plzeň 2015.
- Stump E., *Dialectic*, w: *The Seven Liberal Arts in the Middle Ages*, Bloomington 1986.
- Sumowski M., *Duchowni diecezjalni w średniowiecznym Toruniu. Studium prozopograficzne*, Toruń 2012.
- Sus M., *Studia uniwersyteckie Poznańczyków w XV i XVI wieku*, *Kronika Miasta Poznania* 1950, nr 1 i 2.
- Szacka B., *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003.
- Szczygieł R., *Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku*, Warszawa 1977.
- Szybkowski S., *Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu (1370-1501)*, Gdańsk 2006.
- Tomczak R.T., *Kontakty edukacyjne Polaków z uniwersytetami praskimi w okresie średniowiecza. Studium prozopograficzne*, Poznań 2020.
- Tomkowicz S., *Metrica nec non Liber Nationis Polonicae Universitatis Lipsiensis ab anno 1409 usque ad 1600*, Kraków 1881.

- Trajdos T.M., Spiszacy na Akademii Krakowskiej w XV w., w: *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. IV, Warszawa 1990.
- Urzędnicy wielkopolscy XVI-XVIII wieku. Spisy, opr. A. Bieniaszewski, Wrocław 1987.
- Verger J., *Patterns*, w: *A History of the University in Europe*, t. I: *Universities in the Middle Ages*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1992.
- Walawender A., *Kronika kłesk elementarnych w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1450-1586*, cz. 1, Lwów 1932.
- Wasilkowska A., Bart Jakub, w: *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981.
- Wielgosz Z., *Życie umysłowe oraz kultura późnego średniowiecza i renesansu*, w: *Historia Kościana*, t. I, Kościan 2005.
- Wielkopolski słownik biograficzny*, red. A. Gąsiorowski, J. Topolski, Warszawa-Poznań 1981.
- Wiesiołowski J., *Biedni, bogaci, przeciętni. Stratyfikacja społeczeństwa polskiego w końcu XV w.*, w: *Biedni i bogaci. Studia z dziejów społeczeństwa i kultury ofiarowane Bronisławowi Geremkowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 1992.
- Wiesiołowski J., *Kler kolegiaty św. Marii Magdaleny i kościołów przykolegiackich w 1510 roku*, *Kronika Miasta Poznania* 2003, nr 3.
- Wiesiołowski J., *Najstarszy spis obywateli miasta Poznania z 1514 roku*, *Kronika Miasta Poznania* 1996, nr 3.
- Wiesiołowski J., *Rajcowie dożywotni 1504-1518*, *Kronika Miasta Poznania* 1999, nr 1.
- Wiesiołowski J., *Rodzina Benedykta Sternberga z Poznania*, *Roczniki Historyczne* 57, 1991.
- Wiesiołowski J., *Socjotopografia późnośredniowiecznego Poznania*, wyd. 2, Poznań 1997.
- Wiesiołowski J., *Studenci poznańscy w XIV i XV wieku*, *Sprawozdania PTPN, Wydział Historii i Nauk Społecznych*, nr 93, 1975.
- Wiesiołowski J., *Złotnika z poetą spór o honorarium autorskie*, *Kronika Miasta Poznania* 2000, nr 1.
- Władze miasta Poznania*, t. I-II, opr. J. Wiesiołowski, Z. Wojciechowska, Poznań 2003.
- Włodarski J., *Spółeczeństwo i życie codzienne*, w: *Historia Elbląga*, t. II, cz. 1, Gdańsk 1996.
- Wojciechowska M., *Z dziejów książki w Poznaniu w XVI wieku*, Poznań 1927.
- Wolff A., *Skład rady i ławy miasta Starej Warszawy w latach 1381-1527*, *Rocznik Warszawski* 6, 1965.
- Woźniak R.B., *Mikrosocjologia edukacji w zarysie*, Toruń 2012.
- Zaremska H., *Homo bonae famae*, w: *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, t. I, Toruń 1996.
- Zarycki T., *Kapitał kulturowy. Inteligencja w Polsce i w Rosji*, Warszawa 2008.
- Zdanek M., *Edycje ksiąg urzędowych Uniwersytetu Krakowskiego – dzieło na nowo podjęte*, w: *Editiones sine fine*, t. I, Toruń 2017.
- Zdanek M., *Uniwersytet Krakowski wobec własnej przeszłości w XV i XVI wieku*, Kraków 2017.
- Zdrenka J., *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342-1525*, Toruń 1992.

Students from Poznań 1490-1505

Social background and careers

Summary

Students of medieval universities are the object of numerous historical studies. Polish research on this area is however limited almost exclusively to making up lists of students, while deeper analyses are lacking. The best approach for them would be locally-oriented studies (on students from individual towns and their fortunes after graduation). The present paper is an

attempt at such analysis of a group of 48 sons of burghers from Poznań, matriculated during the years 1490-1505 at various universities: mostly in Cracow, but also in Leipzig, as well as (one in each) Ingolstadt, Montpellier and maybe Bologna. For every student efforts were taken to identify him precisely and describe his family. The first part of the article is devoted to discussing their social background on the basis of such criteria as the father's profession, wealth, participation in municipal governing bodies. Sons of craftsmen (mostly brewers) predominate over sons of merchants. A large number (29) had fathers in the governing bodies, although usually they were only elders of guilds rather than councillors or members of the bench. They were mostly new people in the municipal elite, being the first ones to hold any function. Most students came from the richest families in the city, while others, from the middle sphere at most, studied only in Cracow and rarely achieved scholarly degrees. The next part of the paper consists of discussing the role of university studies for later access to the political elite of the city (the council and the bench). The influence of education turns out to be minimal. Some students chose the path of ecclesiastical career after the studies (at least 20 people), but usually they were members of wealthier families, placed higher in the municipal hierarchy. It seems that university studies may have formed another factor reinforcing inequality among the city inhabitants. The second and longest part of the paper is a catalogue containing the detailed biographical information about 48 students from Poznań. They are ordered alphabetically by first names. Under A there are data on university studies, under B – information about fathers and family of the student, and under C – on his further career. This information forms the basis for the analyses presented in the paper.

Translated by Rafał T. Prinke